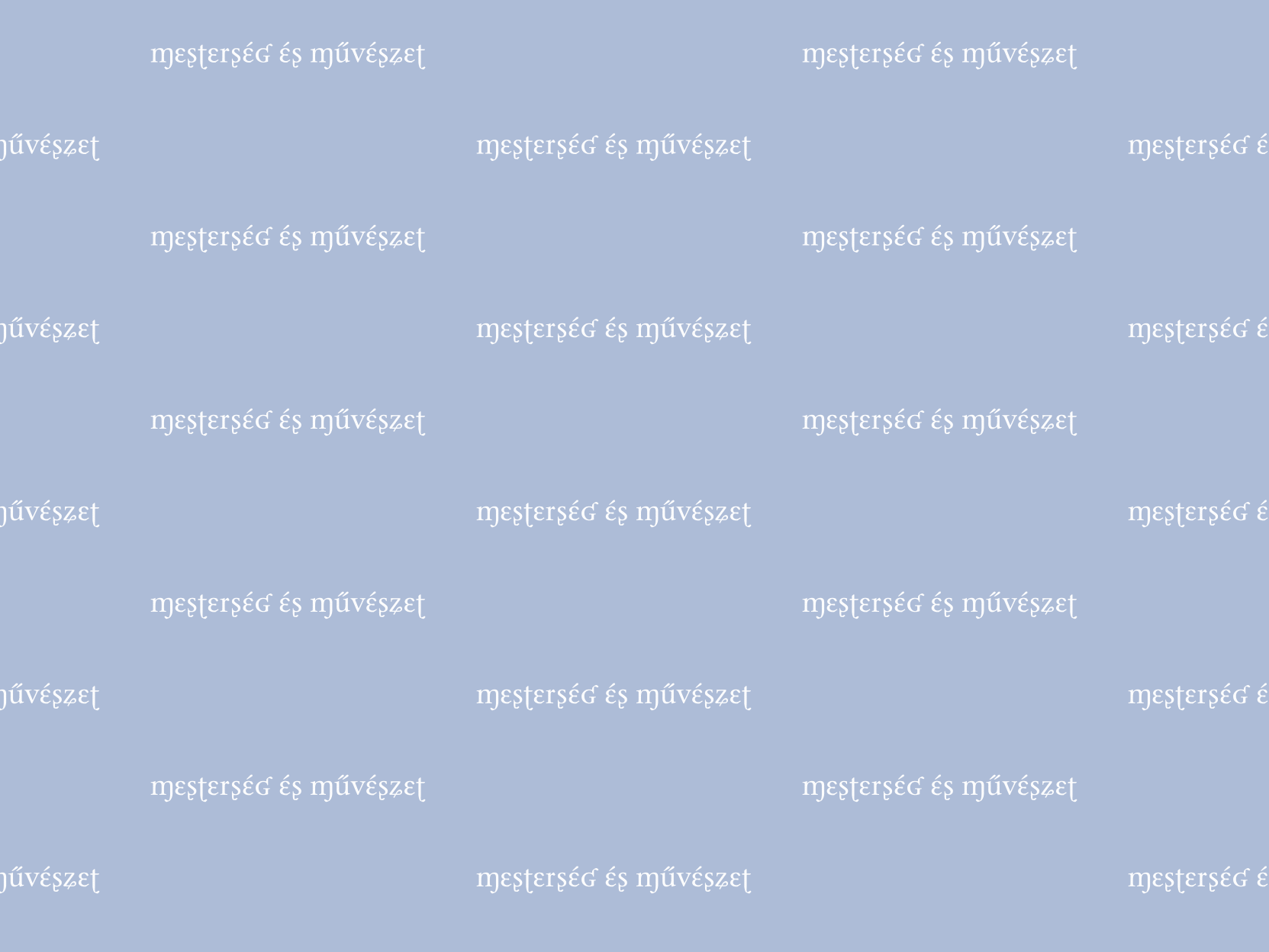

MEΣTEPΣÉΓ ÉΣ MŰNÉΣZET

NÉPMŰVÉSZETI HÍRMONDÓ

NESZ - XXI. ÉVFOLYAM - 2014. OKTÓBER

mesterség és művészet

Tartalomjegyzék

2 Mesterek és műhelyek

- 4 – Takáts Zoltán kovács céhmester, iparművész
- 12 – Pongrácz Zoltán faműves
- 18 – Marczell Kolos fémfigura készítő
- 26 – Molnár József díszmű kovács, népi iparművész és fia, Molnár Rudolf díszmű kovács

30 Kitüntetettjeink

- 32 – Díjátadás a Mesterségek Ünnepén
- 38 – Kovács Attila kézműves cipőkészítő, az év mestere

44 In Memoriam

- 46 – Hajda Zsiga

48 Hírek

- 50 – Magyar Zita fazekas népi iparművész
- 54 – Felavattuk a III. Vándorló Fazekas Segédet
- 57 – Zilahon jártunk a magyar fazekasokkal
- 60 – Nyíregyházán érték a népi kézművesség
- 61 – Megalakult a Tojásdíszítők Egyesülete

Mesterek és műhelyek

Takáts Zoltán kovács céhmester, iparművész

Pongrácz Zoltán faműves

Marczell Kolos fémfigura készítő

Molnár József díszmű kovács, népi iparművész és fia,
Molnár Rudolf díszmű kovács

Takáts Zoltán

1949-ben született Pécsen. A helyi Művészeti Gimnáziumban érettségizett 1968-ban, még ebben az évben ötvös szakképesítést is szerzett. A képzés során találkozott a kovácsolással, és elhatározta, hogy ez a mesterség lesz a hivatása. A gimnázium után kovácsinasnak állt, 1970-ben szerezte meg a kovács szakképesítést. 1972 óta Pilisborosjenőn él, ahol felépítette kovácsműhelyét.

1974-ben elnyerte a Népművészet Ifjú Mestere, 1976-ban a Népi Iparművész címet. 1995-ben tagja lett a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének. 1989-ben részt vett a Magyarországi Kovácsmíves Céh alapításában, melynek 1992 óta Céhmentere. 2010 óta tagja a Hagyományok Háza népi iparművészeti zsűribizottságának. 2007-ben a Nemzeti Szakképzési Intézet szakértőjeként részt vett a díszműkovács szakma OKJ-ben való szakmaleírásában, 2012–2013-ban az Ipar-kamara és az Oktatási Minisztérium megbízásából szakértői anyagokat írt a díszműkovács szakma alap- és mesterképzéséhez, valamint vizsgáztatásához.

Négy évtizedes működése során számtalan kiállításon mutatta be munkáit, legtöbbször feleségével, Bartha Ágnes ötvösművésszel közösen. Külföldön elsősorban Franciaországban állítottak ki, de több alkalommal Bécsben és Grazban is. Idehaza Budapesten és szinte minden nagyobb városban voltak kiállításai. A kapuk, kerítések, ajtórácsok, csillárok és lámpák mellett számtalan épületszerkezeti és belsőépítészeti munkát, valamint kisebb lakberendezési és használati tárgyat készített.

Kapcsolódó webhely: www.kovacsmitesceh.hu

Takáts Zoltán
**„Csináld szerelemből és ne gondold arra,
hogy ebből fogsz megélni...”**

BESZÉLGETÉS TAKÁTS ZOLTÁN CÉHMESTERREL, IPARMŰVÉSSZEL

A Magyar Kovácsmíves Céh idén felvételt nyert a NESZ tagszervezetei közé. Nemcsak ez adta az apropót a beszélgetéshez, hanem az is, hogy az év kiemelt témájáról, a fémművességen belül a kovács szakma hazai helyzetéről kérdezzem.

A Magyar Kovácsmíves Céhet 1990-ben alapította 16 díszműkovács. Jelenleg 37 tagja van az egyesületnek, köztük számos népi iparművész, iparművész, a népművészet ifjú mestere az ország minden részéről. Céljuk a magyar kovács-kézműves hagyományok védelme, életben tartása, a kézművesség szerepének erősítése, a szakmai képzések, továbbképzések szervezése. Kiállításokat, szakmai szimpóziumokat, kurzusokat, kovács-találkozókat rendeznek.

A mai Céh hordoz-e valamit a középkori eredetű céhes hagyományokból?

Amikor a céhet megalapítottuk, előszedtünk régi céhleveleket. A tisztségviselők elnevezését és a tisztségviselők feladatkörét tudtuk megtartani, ebben tudunk ma a régi céh szervezetekhez hasonlítani. Alapszabályunk nem hasonlítható össze egy ilyen, sok száz évvel ezelőtt létrejött céhlevéllel. Azt a működési formát egy országos egyesület még áttételesen sem tudja ma használni.

*Lehet párhuzamot vonni a minőségbiztosításban,
hogy milyen belső regulák voltak és vannak?*

Az egykori céhek jogosultak voltak arra, hogy akár egy vásárban a céhen kívülieket is ellenőrizték, s az árusítás lehetőségét megvonják azoktól, akik a minőségi vagy más regulákat

nem tartották be. Ez nálunk csak céhen belül működhet. Eleve úgy vesszük fel a céhbe a tagokat, hogy nemcsak egy mester-remeket, hanem három saját kivitelezésű munkát kell bemutatnia. Mielőtt a felvételtől dönt a céh, a mesternek részt kell vennie olyan rendezvényeken, ahol munka közben is láthatjuk, hogyan dolgozik, mennyire érti a szakmát. Fontos, hogy a céhbe csak azok kerüljenek be, akik tényleg mester szinten űzik a szakmát. Három látómestere van a céhnek, ők vizsgálják meg először a munkákat: véleményezik a jelölteket, a munkájukat, javaslatot tesznek a felvételükről, aztán az egész közgyűlés dönt a felvételtől.

A látómester tehát a szakmai felelős, a céhmester az egyesület elnöke. Az atyamesternek mi a feladata?

Ő, mint a régi céhekben is, az utánpótlás nevelésről gondoskodik, több-kevesebb sikerrel. Foglalkozik a céh fiatal tagjaival, illetve megpróbál fiatalokat vonzani a szakmához. Huszonegynéhány éves működésünk során sok próbát tettünk. Mivel teljesen megszűnt a kovácsképzés Magyarországon, próbáltunk felnőttképzési tanfolyamokat szervezni.

Milyen képzés van helyette?

Semmilyen. Sem középszinten, sem alsószínten. Mi, a céh is igyekeztünk felnőttképzés szinten OKJ-s tanfolyamot szervezni, el is jutottunk odáig, hogy minden formai és egyéb követelménynek megfeleltünk. Megvolt a képzési program, az együttműködő szervezet egy szakiskola, akik az elméleti oktatást vállalták. Mi, a céh tagjai adtuk volna a gyakorlati képzést, de kellő számú jelentkező miatt, nem tudtuk elindítani a tanfolyamot. Legalább tíz ember kellett volna ahhoz, hogy a minimális költségek megtérüljenek.

A képzés Budapesten lett volna?

Csak kéthetente, hétvégeken kellett volna Budapestre jönni az elméleti oktatásra, a szakiskolába. A gyakorlati képzést az országban szét-szórva terveztük. A céhmesterek a különböző székhelyeken nyújtották volna a gyakorlati képzést.

Ha jól sejtem a Magyar Kovácsmíves Céh tagjai leginkább díszműkovácsok...

Igen. A kovácmíves szóval próbáljuk kifejezni azt, hogy nem a teljes kovács szakmát képviseljük, hanem azokat, akik valamifajta művészi kézművességet végeznek.

Iparművészként végeztél, iparművésznek is tartod magad, mégis a népművészethez is nagyon közel állsz...

Igen. Bár csak festeni, rajzolni akartam, Pécssett az iparművészeti iskolában mindenképp szakmát is kellett tanulni, engem az ötvös műhelybe osztottak be. Kétségbe voltam esve, hogy mit keresek én itt egy kalapáccsal, amivel nem nagyon találkoztam azelőtt.

A népművészeti munkákkal, szemlélettel hol találkoztál?

Ennek a középiskolának köszönhetem a fém-művesség mellett ezt is, mivel egy elkötelezett festőművész oktatta a népművészet tantárgyat. A hatvanas évek végén a népművészetnek, a népi kultúra felé fordulásnak nagy divatja lett. Városi gyerekként a családom által nem találkoztam a népi kultúrával.

Innen már egyenes volt az út a kovácsmesterség felé?

A gimnáziumban az egyik ötvös szakoktató eredetileg díszmű lakatos volt, ő kezdett el kovácsolást is oktatni. Annnyira megtetszett ez a dolog, hogy mindenképpen kovácsolást akartam tanulni. Pécssett elmentem egy patkoló kovácshoz tanulónak és így lettem kovács.

A hetvenes években újra virágzott a népművészet. Az egyik ága az államilag támogatott szövetkezeti rendszer volt, amihez kapcsolódóan egy zsűrizési folyamat is elindult, a másik meg a „nagy” vagy „nomád nemzedékes” vonal. Te melyikbe, mennyire kapcsolódtál be?

Mindkettővel kapcsolatba kerültem valamenynyire. Az érettségi és az ötvös szakmunkásvizsga, majd a katonaság után fölkerültem Pestre és már akkor kovácműhelyt alakítottam ki Pilisborosjenőn, ahol most is élek. Ahogy elkezdtem munkálkodni, az iparművészeti zsűribe is beadtam a munkáim, de valahogy nem fogadták el a dolgaimat. Pont azért, mert volt bennük valami népi, ami nem tetszett. Aztán megtudtam, hogy létezik népi iparművészeti zsűri is, ahol már sikeresebbek voltak a zsűriztetéseim. Így találkoztam az akkoriban alakuló Fiatalok Művészeti Stúdiójával, ahol személyes barátságaim alakultak és ahova bekapcsolódtam. Valahogy így együtt futott ez a két dolog...

Szövetkezetben sosem dolgoztál?

Nem. Mindig a saját műhelyemben dolgoztam.

Mióta tanítasz?

A 70-es évek legvégén, a 80-as évek legelején voltak saját tanulóim a műhelyben. Nem is tudom, hogy az évtizedek során, hány tanulóm

volt. Egy részük hivatalosan is tanulói státuszban volt, mert szakiskolákban is tanultak, egy együttműködési megállapodás keretében. Ez a gyakorlatilag szinte a mai napig is tarthatna.

A népi iparművészeti zsűriben is már jó ideje részt veszel, hogy látsd, a fiatalok mit alkotnak, milyen irányba mozdulnak?

A legfrissebb élményem: Nyíregyházán öt kovács nagyon jó munkáit láttam. Ha 3-4 ember felbukkan egy évben, az már nagy dolog!

Idén volt a XIII. Vései kovácstalálkozó, amihez első ízben egy pályázat is kapcsolódott...

Eddig kifejezetten kovácstalálkozó volt. Az elsőket a Somogy megyei Vése település önkormányzatával közösen szerveztük, azóta is a céh mindig részt vesz a szervezési, lebonyolítási munkában, de most már gyakorlatilag az önkormányzat önálló szervezőként csinálja, mi csak a szakmai részt biztosítjuk. Nagy előrelépés, hogy idén egy nagy országos fémműves pályázatot hirdettünk meg a kovácstalálkozóra. A pályázat teljesen nyitott, minden, ami fém-

művesség, mérettől, technikától függetlenül. Lehet vegyes technika is, lehet benne fa, csont, ha a munkán belül domináns a fém. A legjobbak a Mesterségek Ünnepén a kiállításon is láthatóak voltak, és szeretnénk majd a Magyar Népi Iparművészeti Múzeumban (Budapest, Fő u. 6.) is bemutatni.

Hogyan esett a választás annak idején Vésére?

Ők találták ki: a falu központjában felújítottak egy régi kovácműhelyt, egy hagyatékából műhelyfelszerelést is szereztek. Ugyanott, ahol az a kis kovácsmúzeum létesült, a másik épület-szárnyban kialakítottak egy kis tájházat, vagy

inkább bemutató helyet. Amikor ez a kettő elkészült, a helyi polgármester megkereste a céhet, hogy segítenénk-e valami életet vinni ebbe a műhelybe. Gyakorlatilag ők erre a mesterségre építik a település imázsát! Nagy kedvvel szervezik évről évre a fesztivált.

Kik vesznek részt ezen a találkozón?

Az egész országban hozzávetőlegesen száz kovács működik. 37 tagja van a céhnek. A vései találkozón eddig 20-25 fő vett részt, idén ezt sikerült egy kicsit megemelni. Már nem csak kovácsokat, hanem más fémműveseket is vártunk, köztük fegyverműveseket, rézműveseket. Volt egy nagyon érdekes jelentkező, aki egy vándor bádogos család tagjaként műveli most is a bádogos szakmát. Ő már bádogból kezdett szobrokat csinálni. Nagyon jópofa, naiv szobrokat csinál. Mi a kézműves mesterséget átfogóan próbáljuk összefogni, áttekinteni, ennek egy része népi ihletésű, de nem zárunk ki más irányokat sem.

Múzeumi gyűjteményeink helyzetét hogy látsd a fémművesség területén?

Az Iparművészeti Múzeumnak szép kovács gyűjteménye van, de csak nagyon kevés látható belőle! Céhünk nagyon jó kapcsolatban áll a múzeummal, több raktárlátogatáson is jártunk, ahol megnézhattuk a gyűjteményt, sőt, a kutatási engedélyt kérőket mindig örömmel fogadták. Ezt az anyagot jól ismerjük. A gyűjteményt egy nagy beázás következtében a

múzeum pincéjéből, ahol évtizedekig teljesen kaotikus állapotok voltak, viszonylag jól osztályozva és áttekinthetően sikerült elhelyezni egy raktárhelyiségbe. A költözköztetést engem bíztak meg az egész anyag felmérésével, amit boldogan vállaltam. Sajnos, csak egy nagyon gyors állagmegóvás történt, azóta csak néhány darabot restauráltak.

Melyik hazai speciális gyűjteményt emelnéd még ki?

A mátészalkai szekérgyűjteményt, a parádi és szilvásváradai kocsi múzeumot. Kocson is van egy kocsi múzeum, talán sokan nem tudják, hogy a kocsi szó Kocs község nevéből, jelzős szerkezetként a kocsi-szekérből született meg.

A céhre visszatérve, milyen nemzetközi kapcsolataik vannak?

Hál' Istennek elég kiterjedtek, főleg Európában! Egy hasonló szlovák szervezettel volt együttműködési megállapodásunk, nagyon jó személyes kapcsolataink vannak az osztrákokkal. A céh történetének egyik legfontosabb szervezése Ausztriához kapcsolódik, mert egy olyan műemléki továbbképző intézet működik itt, ahol kézműves mesterségek képviselőit okítják műemlékes munkákra. Ebben az intézetben volt szerencsénk több alkalommal is tanfolyamot szervezni, ezek között volt bentlakásos, egy hónapos tanfolyam is. A céh szervezte meg a tanfolyamot, mi itthon pályáztattuk meg a résztvevőket. Az Európai Unió Leonardo Programján keresztül nyertünk pénzt erre, 14 magyar kovács végezte el.

A Céh a Norvég Civil Támogatási Alap anyagi segítségével 2009–2010-ben oktató és ismeretterjesztő filmeket készített a kovácsmesterség örökségvédelmének érdekében. Honlapot készíttettek és távoktatási programot dolgoztatok ki. Milyen szakmai állomásai voltak ennek a nagyszabású munkának?

Az első állomás a szekér témájához kapcsolódik. Az alapgondolat az volt, hogy egy oktatófilm-sorozatot hozzunk létre, ami a kovácsmesterség összes szakterületét teljesen, átfogóan, végig bemutatja. Azért kezdtük el a szekérből, mert a szekér olyan helyzetben van, hogy holnapután már nem lesz, mert nem lehet hozzá szakembert találni. Elsősorban bognárt nem, kovácsot még csak-csak lehet. Akkoriban a Norvég Civil Támogatási Alap éppen egy értékvédelemmel foglalkozó pályázatot írt ki, sikeres volt a pályázatunk és el tudtunk készíteni egy szekeret, beleértve a famunkákat, kovácsmunkát is és minden egyes munkafolyamatot nagyon részletesen filmre vettünk. Ebből összesen 60 db olyan kisfilm készült el, amely mindegyike egy-egy alkatrészről szól. Ez a forgatás magyar helyszíneken, magyar mesteremberekkel történt.

Hogy folytatódik a sorozat?

A másik dolog, amibe belefogtunk, az egy oktatófilm, ahol a teljes kovácsmesterséget dokumentáljuk. Elkezdtük a forgatást Ausztriában. A kovács technikák közül a legveszélyeztetettebb technikával kezdtük, az ún. kovács-tüzihegesztéssel. Amíg nem voltak mindenféle korszerű láng- és egyéb technikák, addig ez az egyfajta hegesztési technika létezett. A két, három, vagy több összehegesztendő darabot föl kell hevíteni olvadáspontig és össze kell kalapálni. Így nagyon egyszerűen hangzik, de ez egy nagyon nehéz folyamat, nagy rutint és odafigyelést kíván. Ennek a technikának a legfantasztikusabb eredményei például a párizsi Notre Dame késő román stílusú kapuvasalatai, amik az egész kovács művészettörténetnek kiemelkedő darabjai. Ezt a technikát a legmagasabb szinten ezeken a munkákon lehet tetten érni. Most éppen egy olyan filmet készítünk, amelyben bemutatjuk ennek a technikának a munkafolyamatát. Ezt nem lehet magyar hagyományhoz kötni, ez általános kovácsmesterség, ez a világon mindenütt így ment.

Hogy látod, a fiataloknak milyen esélyeik vannak a szakmában?

Szívesen lennék optimista, de őszinte leszek! Ahogy említettem, járnak hozzám most is fiatalok, most már nincs hivatalos tanulóm, aki rendes képzésben, hivatalos tanulói státuszban tanulna, hanem csak olyan huszonévesek jönnek, akik egyszerűen, lelkesedésből akarják ezt csinálni. Azok, akik megkérdezik, hogy mit gondolkodok arról, lehet-e erre pályázni, karriert építeni, akkor sajnos azt mondom, nagyon gondold meg, hagyjál nyitva minden egyéb lehetőséget, utat és csináld, ha van kedved, csináld szerelemből és ne gondold arra, hogy ebből fogsz megélni, mert nagyon kicsi az esélyed. Ez ügyben sajnos nem tudok jó zárszót mondani!

Jókainé Gombosi Beatrix

Pongrácz Zoltán

1962-ben született Budapesten, családja Felvidékről származik. A Budapesti Műszaki Egyetemen 1986-ban építőmérnök diplomát szerzett. 2001-ben pedagógia szakon végzett az egri Eszterházy Károly Főiskolán. 1994-től foglalkozik kézművességgel, főként faművességgel. Gyerekkorától kezdve foglalkoztatja a fa különböző megmunkálása, különösen lombfűrészszel. Az elmúlt 20 évben ezt a technikát alkalmazta különböző dísz- és használati tárgyak készítéséhez, amely egyben megélhetési forrást is jelent számára. A Képző- és Iparművészeti Lektorátusnál szinte minden tárgya zsűrizett termék. Munkái rendszeresen megjelennek kiállításokon a Fehérvári Kézművesek Egyesületével közösen. 1997-től a székesfehérvári Öreghegyi Kézművesek Társasága tagja, majd vezetője lett. Ebből a baráti társaságból alapították meg a Fehérvári Kézművesek Egyesületét 1998-ban, amelynek 2009-ig elnöke volt, majd a mai napig alelnöke. Egyesületükben a népművészet és az iparművészet egyaránt képviselteti magát, fő célkitűzésük, hogy ami nem népművészet, az is a népi gyökerekből táplálkozzon. Vallják: a régi és a modern összekapcsolása minden területen fontos, nem csak az alkotás, hanem a működés, továbbadás terén is. Pongrácz Zoltán ezt a szemléletet képviselve vett részt a NESZ stratégiáját előkészítő csoport munkájában, valamint a NESZ Marketing Bizottságának munkájában. 2013-tól a NESZ alelnöke.

Kapcsolódó webhelyek: www.tuzzelvassal.hu
www.fehervarikezmuvesek.hu

Pongrácz Zoltán „A harsányság helyett az odafigyelésre, elmélyülésre is serkent”

BESZÉLGETÉS PONGRÁCZ ZOLTÁN FAMŰVESSEL

A XI. TŰZZEL-VASSAL FESZTIVÁL, A KÉSESEK, KOVÁCSOK, ÉS
FEGYVERMŰVESEK ORSZÁGOS TALÁLKOZÓJA RENDEZVÉNYRŐL

Mára évtizedes múlttal dicsekedhet az országos hírnevet szerzett fesztivál, amely a magas szakmai színvonal megtartása mellett is képes megújulni és igazi családi programot kínálni. Többek között vásár, mesterség bemutatók, kézműves foglalkozások és játékok, népzene, színpadi programok, történelmi játékok szerepeltek az idei programban is.

Azt gondolnánk, hogy egy ilyen sikeres és színvonalas szakmai rendezvény lelkes katalizátora egy kiváló késes vagy kovácsmester. Mi motivált, hogy faművesként elvállaltad most már 11. éve a rendezvény főszervezését?

Helyes az elképzelés: a szakmai motor Tóth Árpád késes és felesége, Lengyel Magdolna. De nem fászként kerültem képbe, hanem akkoriban én voltam a Fehérvári Kézművesek Egyesületének az elnöke. Amikor a rendezvény mellett döntöttünk, egyesületi elnökként a rendezvény főszervezője lettem, de ez mindig is közösségi munka volt. Időközben volt két év, amikor alig vettem részt a szervezésben, az idei rendezvény pedig alapvetően Legeza József „Géza” és a jelenlegi elnök, Szenczi Zsuzsa nevéhez fűződik. A korábbiakban oroszlánrészt vállalt a munkában még Ásmány Katalin, Tolvaj Csaba, Fodor Balázs és Fodorné Máté Rita.

Miért épp Székesfehérvár ad otthont a rendezvénynek?

Időben és térben több, egymástól független próbálkozás is volt a témában, de nem voltak hosszú életűek. Székesfehérváron viszont együtt volt számos tényező, ami az idők eddigi viharait kiállta.

Ki volt a rendezvény ötletadója?

A rendezvény gondolatát Lengyel Magdolna

(Révész Késes Műhely) vetette föl. Egy kézműves egyesületben mindig is sokféle ötlet és próbálkozás indul útjára. Ahhoz, hogy a gondolatot tett kövesse, valószínűleg már a kezdetekkor szükség volt az azt támogató hozzáállásra, lelkesedésre. A Tűzzel-Vassal Fesztivál esetében szerencsésen együtt volt egy agilis, a késes kollégák szemében elismert és elfogadott mester, és egy közösség, mely tizenegy éve fiatalosan, kreatívan, elkötelezetten és rátermetten felkarol egy ügyet.

A fesztivál neve azonos Henryk Sienkiewicz 1880-as években íródott Tűzzel-vassal regényének címével. A műben Kelet és Nyugat küzdelme áll szemben, a szerző kiáll az európai modernizáció által kikezdett hagyományos értékek mellett. Van ebben valami áthallás?

A felvetés tökéletesen „ráhúzható” a rendezvény üzenetére. Mégis, az induláskor ez nem volt tudatos. Akkor a tűz a Szent-Iván napi rendezvény időpontja miatt adott volt, a vas pedig a témából jött. Élhetnek bennünk gondolatok, értékrendek korábbi ismeretekből, tapasztalásokból táplálkozva, anélkül, hogy tudati szintre emelnénk őket.

Azokat az egyesületi tagokat, akik más szakmát űznek, mennyire sikerült bekapcsolni a szervezésbe?

Mindig is volt, van néhány ember, aki a munka dandárját magára vállalta-vállalja. Az egyesület nem véletlenül olyan, amilyen. Az idők során azok maradtak az egyesületben, akik jól érezték ott magukat és nagyjából egyet tudtak érteni a fő törekvésekkel és működési móddal. Ha valaki egy ügy élére áll és többen is lelkesen csatlakoznak, már könnyű toborozni hozzá segítőköt. Mindenki abban segít, amiben a legjobban tud. Nem csak arról van szó, hogy sok a munka. A munka alapjában véve jó, kiteljesedik benne az ember, alkot, megmutatja magát. Egy nemes ügy során a nemeset hozza ki magából mindenki. Mindez, jó értelemben vett sikert eredményez, örömet hordoz. A közösségben végzett munka még inkább. Akkor van baj, ha a teher meghaladja a teherviselés képességét, vagy ha rosszindulatból méltatlan bántások keletkeznek. Eddig azért pozitív a mérlegünk.

Milyen ötletekkel és marketinggel sikerül évről évre megújítani a fesztivált?

A mai fesztivál- és programdömpingben csak úgy lehet fennmaradni, ha előre tervezünk. Annak idején pl. a fegyverkovácsok és a programban szereplő I. András Lovagrend török-magyar bajvivói jó hátteret szolgáltattak egy sikeres hastánc bemutatóhoz. Eltelt két év és új programelemet kerestünk, mert már a „csapból” is hastánc folyt. Amikor a borotva lett az év témája, természetesen borbélyra is szükség volt, azóta is része a rendezvénynek. De nagyon nehéz mindig újat hozni, gyakran csak apróbb változtatásokra futja, pedig a ma embere egyre izgatottabb és érdekfeszítőbb újdonságra vágyik. A hagyományoknak és a kézművességnek pont az az üzenete, hogy ne hajszoljuk a modernet, a mindig újabbat, hanem növekedjünk együtt az élettel, harmonikusan és mértékkel. A rendezvény talán attól is olyan jó, hogy a harsányság helyett az odafigyelésre, elmélyülésre is serkent. Jelentős változás volt, amikor a Zichy-ligetből a Skanzenbe (Rác utca) költöztünk és különálló rendezvénné váltunk.

Hogy tud egyidejűleg családi rendezvénné is válni ez a férfias szakmai fórum? Idén mi jelentette az újdonságot?

Az idén Legeza József „Géza” ismét teljes kreativitásával lendített nagyot a fesztiválon. Sikerült kinyitítani és bevonni a Skanzen házait és udvarait is, ennek köszönhetően az Asszony-műhelyben a szövés-fonás mellett a sulykolóval végzett mosás csodáját láthatták az érdeklődők. Feliratos falvédőkből kiállítást rendeztünk a kerítésen, és látogatható volt a kalapos mester műhelye is. A Magyar Kovácsmíves Céh egész nap bemutatót tartott és patkókészítő versenyt hirdetett. A kisebbeknek volt babajátszó, a gyermekeknek vadászpróba és ólomkatona öntés.

Külföldi mestereket hívtok-e meg? Kik vehetnek részt kiállítóként a fesztiválon?

Akik látótérbe kerülnek, ismeretségi alapon, meghívást kapnak. Jó lenne erősebben nemzetközivé tenni, de idáig nem volt elég energiánk hozzá. Az egyesületünk komolyabb anyagi források nélkül működő civil szervezet. A késések a Késmíves Céhen keresztül, a kovácsok a Kovácsmíves Céhen keresztül ismerik egymást. A rendezvény szakmai körökben ismert, aki munkájával, illetve annak színvonalával ide

való, annak jelentkezését elfogadjuk. Annak idején intenzív diplomáciai tevékenységet végeztünk, hogy az egymásnak konkurenciát jelentő mesterek eljöjjenek, akkor is, ha esetleg anyagilag nem éri meg. A szakma megér egy napot! Azóta ez talán már nem probléma, de látszik a rendezvényen, hogy kés- és bicskakészítő a szakmailag illetékes, belőlük van a legtöbb. A kovácsoknak már a szállítás is sokkal problémásabb és sajnos egyre nehezebb ilyen rendezvényen vevőt találni.

A rendezvény alatt népi iparművészeti zsűri is zajlik, valamint a kiállítók nevezhetik portékáikat különböző kategóriákban. Idén milyen kategóriák voltak?

A Fejér Megyei Művelődési Központ – Művészetek Háza vállalta a zsűrizés szervezését és a helyszínt is ők biztosították. A népi iparművészeti zsűritől függetlenül felállítottunk egy

díjazási rendszert, amelyet Lengyel Magdi koordinál minden évben. A közel harminc kiállító különböző kategóriákban nevezheti alkotását, amelyet háromtagú szakértői zsűri bírál el. Nevezni lehet funkcionális konyhakés, funkcionális zsebkés, exkluzív zsebkés, hátsózárás bicska, funkcionális vadászkés, vadászkés, damaskolt penge, történelmi fegyver, díszmúkovács alkotás kategóriákban, de értékelik az installációt is, és a zsűri különdíján kívül, közönségkínátra „A jövő reménysége” díj is megszületett idén.

Főszervezőként mi jelent számodra a legnagyobb megpróbáltatást?

A mindenkori főszervezőnek az a legnehezebb, hogy társadalmi munkában, amatőrként kell professzionális rendezvényt szervezni. Ez egyikünknek sem szakmája, érzésből, némi tapasztalatból dolgozunk, nem hibázhatunk, sőt, a szűkös anyagi keretek miatt jobban kell csinálni, mint a nagyoknak. A feladat rendkívül összetett. Egy kivétellel minden évben olyan kézműves szervezte, akinek a kézművesség megélhetést is jelent egyben. Ehhez elég nagy

kreativitásra és ambícióra van szükség! S mivel nem lehet egy fenékkal két lovat megülni, a szervezés java nem munka mellett, hanem munka helyett történik. Ezért a szervező kézműves egzisztenciálisan padlóra kerül egy időre. Ez elég nagy megpróbáltatás.

Miben látod a rendezvény sikerének zálogát?

Ha modellezni akarjuk a világot, mindenre kivetíthető a test-lélek-szellem hármas egysége.

Ha ezek harmóniában vannak, akkor kerek egész az eredmény, bármiről is legyen szó. A mi esetünkben a testi, azaz anyagi részt a támogatók biztosítják, nélkülük nem tudna megvalósulni a fesztivál. Az egész kézművességnek

ebben a mai őrült világban sajátos üzenete van: a hideg racionalitással és anyagiassággal szemben figyelembe veszi az embert is. A szellemiségét tekintve, amit a NESZ képvisel – a népi gyökerekből táplálkozó kézművesség –, az megjelenik a Tűzzel-Vassal Fesztiválon is. Az egyesület és a szervezők lelkesedése, lelkesültsége, szívvel-lélekkel való elkötelezettsége és áldozatvállalása a lelki oldal. A három itt jól együtt van. Azt hiszem ez a záloga.

Székesfehérvár városa mennyire tekinti sajátjának a rendezvényt? Honnan sikerül anyagi támogatást szerezni?

A rendezvény a Nemzeti Kulturális Alapnak köszönheti a létrejöttét, ahol 11 évvel ezelőtt a legnagyobb meglepetésünkre nyertünk. Utána a Népművészeti Egyesületek Szövetségénél is pályáztunk, ők is támogattak. A város támogatása csak névleges volt az elején. A rendezvény bizonyított, s mára nagyon jó kapcsolatunk van a várossal, komolyan segíti a rendezvényt is, az egyesületet is. Ez a három alappillér, ezen kívül a helyi internetszolgáltató, helyi képviselő... Szponzort találni külön szakma, ez gyenge pontunk. De eddig azért mindig sikerült a végére egyenesbe kerülni.

Ki a célközönsége a fesztiválnak?

Mindenki, aki igényes és fogékony a szépre. A programok között a kisgyerektől az idősekig mindenki talál magának valót. A programok karakterükben kapcsolódnak a rendezvényhez, volt késdobáló, ló patkolás, birkakörmölés, birkanyírás stb. Az idei rendezvényen a templomkert egész nap tele volt gyermekes családokkal. A mesterek a késbarátokat várják, de sok barátjuk van tágabb körben is, és mára a hölgyek a legnagyobb késhasználók, sokan sokkal jobban szeretik az itt vásárolt késeket, mint más márkás portékákat. Arra is büszkék vagyunk, hogy a kezdetektől sokan jöttek és jönnek az ország messzibb tájairól is, így nem kizárólag helyiek látogatják a fesztivált. 1000-2000 fő látogatónk lehet minden évben.

Folyamatosan megújuló saját honlapotok van. Mennyire fontos a marketing a rendezvény életében?

Amíg nem volt ismert és stabil a rendezvény, addig apait-anyait beleadtunk. A szervezés teljes energiájának legalább ötven százalékát! Sajtó-

tájékoztatókat tartottunk, minden médiumnak saját karakteréhez illeszkedő anyagot küldtünk. Sok riport született a Kossuth Rádiótól az RTL Klubig. A helyi média képviselőivel nagyon jó kapcsolatunk van. Minden kézműves eseményről tájékoztatjuk őket, ők pedig korrektül és színvonalasan adnak hírt róla. Nagyon komoly támogatóknak mondhatjuk őket! Most 11 évvel a hátunk mögött már higgadtabban dolgozunk. Idén a város támogatásával két óriásplakátot nyomtattunk és a szükséges grafikát is sikerült megújítani. Nem szabad elfeledkezni a késbarátok egymás közti hírcsatornáiról sem, valamint a facebookról sem. Egyszóval: nagyon fontos!

Ha egy mondatban kellene megfogalmazni a fesztivál mottóját, akkor mi volna az?

Fedezd fel azt, ami a miénk: a tradicionális magyar kézművességet, azon belül is most a vasas szakmákat, és aktív részvételleddel támogasd a megmaradását!

Jókainé Gombosi Beatrix

Baján született 1969-ben. 2003 óta Gárdonyban él családjával.

1987-ben a budapesti Vági István Építőipari Szakközépiskolában magasépítési szakon végzett. Az Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskolán 1991-ben mélyépítő mérnök, majd a Budapesti Műszaki Egyetemen 1995-ben építőmérnök diplomát szerzett. 2002-ben elvégezte a Tartó-szerkezet-tervezők Mesteriskoláját Budapesten. 1987–88 között az Általános Épülettervező Vállalatnál dolgozott statikus szerkesztőként, majd 1992–96 között a Magyar Honvédség Katonai Felderítő Hivatalánál elhelyezési ovh. volt. 1996-ban megalapította saját cégét, a MARCZELL Mérnökirodát, amelyben iroda-vezetőként statikus tervezéssel, szakértéssel és tanácsadással foglalkozik. A Magyar Mérnöki Kamara tagja, alapító tagja a Gárdonyi Építész és Mérnökkörnek, Gárdony Város Értéktár Bizottságának elnöke, valamint a Helyi Lokálpatrióta Társaság tagja. SAS Wargame Group, stratégiai játékokkal foglalkozó klub tagja, továbbá az IR. 32. Esterházy Gyalogezred Hagyományőrző Egyesület alkalmi közlegénye.

Marczell Kolos
„Nem illik kifesteni csak úgy egy figurát olyanra, amilyenre nekem tetszik.”
 BESZÉLGETÉS MARCZELL KOLOS FÉMFIGURA KÉSZÍTŐVEL

A székesfehérvári Tűzzel-Vassal fesztiválon alig tudtam kis öntőműhelynek berendezett asztalát megközelíteni a gyereksereg és a felnőttek folyamatos ostroma miatt. A mives ólomfigurákból megalkotott történelmi jelentek, makettek komplex tudást igényelnek: egyrészt történelmi, hadtörténeli, viselettörténeli ismereteket, másrészt mérnöki precizitást. Marczell Kolos szabadidejében modellkészítéssel foglalkozik.

Honnan indult az ötlet, hogy ólomfigurákat készítsen?

Ha tehetem, szabadidőmben modellezéssel foglalkozom, túlnyomórészt fémfigurák készítésével. Esténként, amikor már elcsendesült a család, akkor jön az én időm – leülök a kis műhelyemben a rádió mellé, és kezdem a „munkát”. Hogy honnan jött az ötlet? Feleségemet még házasságunk kezdetén elkísértem pár napra Bécsbe, amíg ő dolgozott, én bejártam a fél várost: minden játékboltba, modellboltba, sőt

még a Hadtörténeli Múzeumba is bementem. Aztán az egyik modelleket is árusító üzletben megpillantottam az ír Prince August cég kész öntőformáit. Egy formában három 25mm-es figurát lehetett önteni! Alig vártam, hogy hazakerjünk, és kipróbálhassam. Korábban már foglalkoztam műanyag dobozos katonákkal, de nem tetszett, hogy egy adott pózban lévő katonából összesen négy volt a dobozban, nekem pedig 16 db kellett volna, vagyis további négy dobozzal kellett volna vennem. A fémfigurák öntésével ez a probléma megoldódott, annyit öntök magamnak, amennyire szükségem van az adott figurából.

Katonaorvos édesapjának volt-e szerepe az ön hadtörténet iránti érdeklődésében?

Természetesen igen. Gyerekként sokat mesélt a hadgyakorlatokról és egyéb katonaélményekről és ez mindig lázba hozott. Először én is az összeragasztható modellekkel kezdtem, volt repülő, harckocsi vasútmodellezés stb... Bár az

általános- és középiskolában a történelem nem tartozott a kedvenceim közé, a hadtörténet iránt ma már töretlen az érdeklődésem, főleg az egyenruhák és a hadizászlók érdekelnek.

Otthon hogy rendezte be a műhelyét? Van-e saját kiállítása?

Az öntőműhely a házunk kazánházában van, ott készül az öntés és a durva fémmunka. A vitrinek sajnos már megteltek kiállítási anyaggal.

Közel 2000 figurám van, némelyik méltatlan körülmények között bedobozolva. Saját terepasztalom nincs, mert egy magamfajta gyűjtő, modellező mindig helyhiánnyal küzd.

Van saját gyűjteménye, féltve őrzött darabjai?

Minden elkészített figura bekerül a gyűjteményembe. Azok nem eladók, de kérésre legyártom. Féltve őrzött darabok is vannak, kifejezetten régi muzeális értékű, régiségnek számító figurákkal nem foglalkozom, de ha látok ilyet, megcsodálom őket.

Mely történelmi időszak, csata, személy megjelentését kedveli a leginkább?

Az 1700–1850 közötti időszakot, főleg a napóleoni háborúk idejét kedvelem a legjobban. Ebben az időben voltak a legszínesebbek az egyenruhák és egyfajta hagyományt és logikát is tükröztek.

Jól tudom, hogy autodidakta módon tanulta a fémfigurák készítését? Kiket tart mesterének és példaképének?

Igen, a mesterséget nem tanultam senkitől, tanácsot kértem tapasztaltabb kollégáktól, akik többnyire készséggel segítettek is nekem. Ezúton is köszönöm nekik. Mesterem, példaképem nincs a szakmában, de nagy tisztelettel beszélek mindig a Szentendrén élő Homoki Gyuszíró, aki az egyik legjobb a „Miniatűr Történelem” műfajban.

Hogy látja a fémfigura készítés hazai és nemzetközi helyzetét?

Nagyon visszafogott a hazai helyzet, mert ebből itt nem lehet megélni. Én is kizárólag hobbinak tekintem. Statikusmérnökként dolgozom és tartószerkezeteket tervezek. Az ólomfigura készítésnek angolszász területen van nagy hagyománya, illetve komoly gyártók vannak Amerikában is.

Milyen részletekig lehet hiteles egy forma, egy figura?

Maximálisan. Remélem ez a munkáimon is jól látszik. Sokan kérdezik, hogy a nagyobb figurákat egyszerűbb-e kifesteni? Minél nagyobb egy figura, annál több a részlet rajta. Például a

szem egy 28mm-es figuránál egy fekete pötty kis fehér mezőben, de ez az 54mm-es figuránál már kiegészül a pupilla színével is. Így bonyolódik minden részlet kifestése a figuraméret növekedésével.

A magyar és az európai történelmet egyaránt megjeleníti terepasztalokon. Hol húzódnak a térbeli és időbeli korlátok?

Kiegészíteném: Afrika és Amerika történelme is érdekel! Sok figurám van az afrikai kontinens gyarmatosításának idejéből is, ami az 1800-as évek utolsó harmadában zajlott, és az Amerikai Függetlenségi Háborúból is (1775–1783). Az ókori háborúkban annyira nem vagyok otthon, bár sok római katonám van. Elsősorban az 1700-as évek kezdetétől az első világháború végéig foglalkozom a történelmi korokkal.

Mi minden készül még öntéssel a terepasztalon a katonákon kívül?

Sok mindent elő lehet állítani, táblákat, kisebb tereptárgyakat, használati tárgyakat, bútorokat, berendezési tárgyakat, szekereket stb...

1896. Magyar tábornok

vagy hadijátékhoz. Nincs eladó készletem, mert mire végzek egy egységgel, addigra annyira hozzám nőnek, hogy a vitrinemben végzik. Nincsenek eladásra figuráim, szerintem a hobbi akkor hobbi, ha nem abból él az ember.

A családja mennyiben támogatja hobbiját?

Maximálisan támogatnak, hálás is vagyok érte! A nejem a fejlesztésekben és a nagyobb projektekben, illetve a vásárokon való szereplésben támogat, a fiam és a lányom a figurák festésében segít, ha kell.

Ez egy szenvedély. Mi a leginkább vonzó az alkotásban az ön számára?

Valóban szenvedély, sokszor elgondolkodom, hogy jól van-e így. Főleg az első időkben kaptam szemrehányást a családomtól, próbáltam is szabadulni a hobbitól, de nem ment. Látva a sikereimet, ma már ők is támogatnak. Jó érzés gyönyörködni egy-egy újabb elkészült egységben. A személyiségemet biztosan alakítja ez a hobbi, mert kitartásra sarkall: egy-egy figura elkészítése több órát is igénybe vesz. A festést

1896. Magyar gyalogosok

csak a történelmi adatgyűjtés után lehet korrektül megkezdeni. Egy-egy zászlóalj lobogójának felkutatása szintén nagyon fáradságos munka. Persze a kézügyességet is fejleszti, nem tudok olyat kitalálni, amit ne tudnék megvalósítani kicsiben. Mindig elcsodálkozom azokon az embereken, akik azt mondják, hogy unatkoznak. Na, ez velem soha nem fordul elő, mindig van valami, amin bütykölni lehet.

Kiemelne néhány érdekességet a világtörténelemből, hogy kik mikor és hogyan használták az ólomkatonákat?

Minden kis figura, katona, függetlenül a mérettől, szobor, műalkotás. Már a fáraók sírjában is találtak figurákat, szobrokat. Talán ezek lehetnek a kis katonák elődjai? Említ-

hetném a kínai agyaghadssereget is. Az ókori görögök, makedónok, perzsák még terepasztalokon készítették elő csatáikat. A középkorban a hadi ifjak képzésében, oktatásában az egyes hadmozdulatok bemutatására kis figurákat használtak. Nagy Frigyesnek a hétéves háború idején (1756–1763) szintén voltak saját fémfigurái, amikkel a hadmozdulatokat szemléltette. 1838-ban Andersen: *A rendíthetetlen ólomkatona* című meséje nagy szerepet játszott a figurák népszerűsítésében. Winston Churchill figurái ma a róla elnevezett múzeumban láthatók.

Vajon mi az oka, hogy napjaink tömeggyártásából hiányzik az ólomfigura?

A 19–20. század fordulóján a nagy hagyományokkal rendelkező angol Britain és a francia Mignot cégek tömegtermelésre álltak rá. Öntő és festőműhelyek alakultak. A gyerekek gyakorlatilag korlátozás nélkül játszhattak az ólomkatonákkal. 1966-ban több vizsgálat kimutatta, hogy az autók üzemanyag használata miatt megnőtt az ólommérgezések száma, emiatt szigorodtak az előírások az ólomtartalmú termékekkel kapcsolatban, és csökkent a

tömegtermelés. Maradtak a gyűjtők és a fémfigurákkal játszó fanatikus felnőttek. Manapság a fémfigurát gyártó cégek már nem játékot gyártanak, elég, ha megnézzük az árukat. A gyerekeknek maradt a műanyag.

Mi volt eddig a legnagyobb szakmai kihívása?

A 2013-ban elkészített Egri vár-makett részleteinek terepasztala 1:100-as méretarányban. Ez a terepasztal 130cm x 230cm, és 300 db 15mm-es fémfigura látható rajta. Agárdon, a Gárdonyi Géza szülőházában látható az állandó kiállításon.

Milyen pályázatokon, kiállításokon szerepelt eddig?

Az első pályázatom a székesfehérvári Szent István Király Múzeummal közös volt, 500db, 60mm-es római kori figurát kellett készítenem múzeumpedagógiai célokra. Szintén múzeumpedagógiai céllal készültek századfordulás 40mm-es katonai egységek a székesfehérvári Hetedhét Játékmúzeumnak a Moskovszky-gyűjtemény mellé. Országszerte sok időszaki kiállításom volt már.

Milyen "rajongói tábora" van az ólomfiguráknak?

Kifejezetten ilyen szakmai szervezet nincs, de van, több klub, ahová lehet csatlakozni. Tagja vagyok a budapesti SAS Wargame Group nevet viselő hadijáték klubnak, ahol néha csatákat játszunk saját festett fémfiguráinkkal. Jó kapcsolatom van a székesfehérvári Szent István Király Múzeummal, a Pákozdi Katonai Emlékparkkal (KEMPP). Nemzetközi kapcsolatom főleg fémfigurákkal foglalkozó cégekkel van, akik webes felületeken publikálják az általam kifestett figurák képeit. Vannak szakmai fórumok az interneten (figurakészítés, festés, terepezés stb...). Inkább bemutatóknak nevezném azokat a rendezvényeket, ahol a lelkes, fanatikus fémfigurások egy-egy szakmai napot vállalnak.

Ha jól tudom, gyermekfoglalkozásokat, előadásokat és mesterség bemutatókat is rendszeresen tart országszerte...

Igen, az utóbbi időben rendszeresen. Ilyenkor általában mini-kiállítással és a készítéshez szükséges szerszámokkal, anyagokkal szemlélte-

tem az előadásomat, majd figuraöntést is bemutatok a helyszínen.

Mitől lesz vonzó a mai gyermekek számára a fémfigurázás, az ólomkatona játék?

Amiért nekem is volt a kezdetekben – a kreativitás, szabadság, művészi hajlam, értelmes szórakozás, közösségépítés, történelmi kutatás stb... A fémfigurákkal való foglalatosság emberi és szakmai fegyelmet követel, fejleszti a kéz ügyességet, a térbeli szemléletet, művészeti alapokkal, az anyaggal lehet ismerkedni.

Játék maga az ólomfigura öntés és festés is, a végeredménnyel pedig csatajelentekeket lehet konstruálni és rekonstruálni! Hogyan lehet LEGO és gyurma segítségével formákat készíteni, figurákat önteni?

Először is a formázandó figurát beleillesztem egy LEGO zsaluzatba, melybe előtte puha gyurmát teríték. A figurát félig belenyomom, eligazgatom mellette a gyurmát és teleöntöm kétkomponensű szilikon gumival. 24 óra eltelté után megfordítom, a gyurmát kiszedem,

ekkor a gumi már megszilárdult. A megmaradó gumiban lévő figurát szintén megöntöm a kétkomponensű szilikon gumival, ami ekkor még olyan állapotú, mint a tejföl. De előtte a fél formát meg kell kenni zsíros krémmel a leválasztás miatt. 24 óra elteltével megszilárdul a forma másik fele is, ekkor ki kell venni belőle a törzsdarabot, majd le kell tisztázni a sablont. 0.8mm-es fúróval „szuszogó lyukakat” kell fúrni bele, azaz túlfolyókat kell kialakítani, és kész. Ez a pár mondat a valóságban igen aprólékos és hosszú munka. Az elkészült forma után jöhet az öntés.

Milyen célkitűzései vannak az alkotás és a hozzátartozó kutatás terén?

Olyan saját fejlesztésű 40mm-es figurákat szeretnék készíteni, amelyek az általam legkedvesebbnek tartott történelmi korokat, és azok magyar vonatkozásait mutatják be. Így a spanyol örökösödési háborút (1701–1714), ez a Tenkes kapitánya időszak; Napóleon korát (1789–1815), az 1848–1849-es forradalom és szabadságharcot és az I. világháborút. Nemrég megismerkedtem a Hollókőn élő Tölgyesi Poós

Anna szobrászművésszel és férjével, akik elkészítették az első 1848-as magyar honvéd figurámat. A terv megvalósíthatóságához pályázatot keresünk. Tervek között szerepel a pákozdi csata elkészítése egy nagy terepasztalon, 15mm-es figurákkal, illetve a Siklósi vár és környékét bemutató terepasztal, a Tenkes kapitánya időszakából.

Jókainé Gombosi Beatrix

Kapcsolódó weboldalak:

www.toysoldiers.gportal.hu

www.princeaugust.ie

www.frontrank.com

www.irregularminiatures.co.uk

www.fighting15shop.co.uk

www.wargamesfoundry.com

www.toy-soldier.com

www.wargamesillustrated.net

„A Medicieket fel kell ébresztetni, de ehhez egy-két kovácsüllő hangja kevés”

BESZÉLGETÉS MOLNÁR JÓZSEF DÍSZMŰ KOVÁCS NÉPI IPARMŰVÉSSZEL ÉS FIÁVAL MOLNÁR RUDOLF DÍSZMŰ KOVÁCCSAL A SZAKMA JELENÉRŐL ÉS JÖVŐJÉRŐL

Egyik legkedvesebb anyagom a vas, a belőle megformált kisbútorok, lakáskiegészítők, a szépen megmunkált lépcsőkorlátok, térelválasztók, kapuk, kerítések. Régóta ismerem és tisztellem Molnár József díszműkovácsot, egyesületünk egyik alapító tagját. Egyik fia is vele dolgozik, harmonikus, összeszokott munkájukat dicséri az én házamba beépített térelválasztó is. Petneházy Károly, a hazai kovácsműves mesterség történetének ismerője a következőket írja: „Az európai élmezőnybe, annak is első sorába a 19. század végére, a 20. század fordulójára került a magyar kovácsoltvas művesség. Az eklektikus és a szecessziós vasművesség európai színvonalú alkotásai születtek meg és a nemzetközi kiállítások legrangosabb díjainak javát a magyar mesterek nyerték.” (Magyarországi kovácsoltvas művesség. 56 o.) A 2014-es Mesterségek Ünnepének kiemelt témája a fémművesség volt. A tagszervezetek felkérték fémműves tagjaikat, hogy a Budai Várban kézműves bemutatót tartsanak. A Hajdú-Bihar megyei Népművészeti Egyesületből a

késes mesterséget Kocsis Ferenc, a rézművest Konyári Sándor, a kovácsot Molnár József tagunk képviselte nagy érdeklődés közepette.

Ha jók az információim, országosan nem volt nagy a jelentkezők száma. A kovácsoknál mit tapasztaltál? Kevés a díszműkovács vagy kevesen vállallják a kicsit megterhelő, a műhelyen kívüli, a megszokott munkaeszközök nélkül végzendő bemutatót? A Kovácsműves Céh egyik vezetőjeként, hogyan látod a szakma személyi állományát, az idősek és a fiatalok arányát? Ez a szakma is kiháló félben van?

Molnár József [M.J.] A Mesterségek Ünnepén ebben az évben a fémművességet, a fémműveseket ünnepeltük. Ahogy végigsétáltam az egyesületek sátrai, pavilonjai között, örömmel láttam fiatal kovácsokat, akik ki mertek állni műhelyükkel, hogy a közönség előtt bemutassák mesterségüket. De azt is tudom és hallok a kollegáimtól, hogy nincs, akit alkalmazzanak, nincs utánpótlás. A fiatalok ma

nem nagyon akarnak fizikai munkát végezni, nem jelentkeznek kovácsnak. Én úgy látom, hogy ez a mi mesterségünk kihalófélben van.

Hogyan és kitől tanulhatja meg ma egy fiatal férfi vagy nő a díszműkovács mesterséget?

Molnár Rudolf [M.R.] Tudomásom szerint ma semmilyen lehetőség nincs hivatalos szakiskolai tanulmányok folytatására, olyan hely nincs, ahol az ember megszerezheti az alapvető képzettséget. Ezért ma csak önerőből, nagyon lassan lehet megtanulni az alapokat, de az igazi kovácsmesterséget akkor sem lehet egyedül elsajátítani.

[M.J.] Ha ma egy fiatal szeretné megtanulni ezt a csodálatos mesterséget, azt iskolában nem teheti, hiába van egy-két művészeti iskola, ahol ismereteket szerezhet, ott nagyon kevés a gyakorlat. Ha valaki nagyon szeretné, segédmunkásként elhelyezkedhet egy mesternél, és ha szerencséje van, akkor lehet a mestertől

tanulni, de erről bizonyítványt jelenleg nem kaphat a fiatal. Ilyen mester is nagyon kevés van ma az országban.

Melyek azok az alapvető ismeretek, amelyek nélkül ma a díszmű kovácsnak nincs jelene és jövője?

[M.J.] Ha ezt a kérdést megválaszoljuk, akkor a kézművesség létét és jövőjét, fennmaradását tudnánk biztosítani. Erről több oldalon át lehetne mesélni. Röviden: szükséges hozzá a jó szaktudással rendelkező, jó térlátással és jó rajzkészséggel rendelkező ember és fontos a megrendelő, akinek megvan az ígénye és az anyagi feltételek is. A térbe illeszkedő, különleges megmunkálású sikeres munkák az újabb megrendeléseket segítik.

Milyen feladatot vállalt a Magyarországi Kovácsműves Céh a szakma fennmaradásáért, előre haladásáért?

[M.J.] A Céh legfontosabb célja a fiatal szakmabeliek segítése, hisz nélkülük nincs jövő. Mi régi mesterek összeállítjuk a díszműkovács mesterség szakmai programját, de az iskolák

nem vállallják fel az oktatást, mert a műhelyek fenntartása drága, és 12 fő alatt nem lehet osztályt indítani. Véleményem szerint érdemes lenne 4-5 fiatalot kiképezni, az ipari iskoláknak összefogni a mesterekkel, így a kovácsok foglalkoznának a szakmával, az iskola pedig a humán tárgyakkal.

Ismereteim szerint ez a modell, amit ma duális képzésnek neveznek, működik egyes európai

országokban, nevezetesen Németországban, és van arra esély, hogy nálunk is beindítják. Minderről a Leonardo program kapcsán hallottam, így van remény arra, hogy ne legyen kihalt mesterség a díszműkovácsé.

Milyen előnnyel jár, ha a családban szerzi meg egy fiatal a kézműves szakmai ismereteket?

[M.R.] A mi szakmánkban ez az egyetlen módja annak, hogy valaki megtanulja, de a családi vállalkozásban, családi környezetben a lehető legnehezebb és a legtöbb türelmet igénylő módszer a mesterség elsajátítása.

Mi a sikeres családi cég titka a díszműkovácsoknál?

[M.R.] Ez szerintem magánügy, de úgy gondolom, hogy mindenhol nagyon nehéz az erőviszonyok tisztázása.

[M.J.] Amíg az ember egyedül van, mindenben ő dönt, ő a felelős mindenért, egyedül alkot, mert nagyon szereti azt, amit csinál, hiszen ez az élete. Amikor már ketten vannak, közösen viszik a terhet. A tervezésben, a kivitelezésben,

a műhely működtetésében. Ez emeli a munka színvonalát, gyorsítja a kivitelezést. Véleménykülönbség van, de azt hiszem, ez előre viszi a munkát, hisz így mindig újabb formák és technikák kerülnek előtérbe. Ez segíti a vállalkozásunk fennmaradását is.

Milyen jövője van a díszműkovács szakmának a 21. század elején?

[M.R.] Nagyon nehéz a jövő, mert nagyon nehéz a piac.

[M.J.] A jövővel kapcsolatban: a Medicieket fel kell ébreszteni. Ehhez egy-két jó kovács üllő hangja kevés. Többen kellene lennünk, hogy a kalapács hangja messze hangozzék. Figyelemmel kísérem a kovács művészetet a világban, több európai kováccsal is tartom a kapcsolatot, figyelem, hogyan és merrefelé fejlődnek a különböző irányzatok, stílusok. Csodálatos így látni a szakmánk jövőjét.

Ha most kellene pályát választani, mit választana apa és fia?

[M.R.] Nem tudom, máshoz nem értek, és nagyon szeretem az alkotó munkát.

[M.J.] Egyértelműen ezt választanám, mert ez a világ legcsodálatosabb mestersége. Örökké tanulhat az ember, tűzzel és vassal újabb és újabb csodákat alkotni. És az alakítási formák végtelenek.

Hubert Erzsébet

Kiüntetettjeink

Díjátadó a Mesterségek Ünnepe

Kovács Attila kézműves cipőkészítő, az év mestere

Mesterségek Ünnepe Díjátadás a Mesterségek Ünnepe

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Hagyomány, hogy a Mesterségek Ünnepét rendező Népművészeti Egyesületek Szövetsége saját kitüntetéseit, e rangos eseményen adja át. Kérjük Dr. Parragh László urat, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara elnökét és a Szövetség vezetőségét, hogy fáradjanak fel a színpadra.

ÉV IFJÚ MESTERE DÍJ

Hagyomány, hogy minden évben egy fiatal alkotót tüntetünk ki, aki eddigi tevékenysége alapján méltó arra, hogy e kitüntető cím tulajdonosa legyen.

2014-ben az Év Ifjú Mestere **Hotyék Zita**.

Hotyék Zita kádár, a Hegyaljai Népművészeti Egyesület tagja. Szőlész-borász felsőfokú végzettséggel rendelkezik.

Zitának és szüleinek egyértelmű, hogy folytatja a családi hagyományt, de a körülöttük élőknek feltűnő, hogy nő letére a kádár mesterséget választotta.

Édesapja, Hotyék Attila kádármester, családjukban nemcsak apáról fiúra, hanem leányra is

száll a mesterség és a szakmai tapasztalat. Zita már negyedik generációként műveli a kádár-mesterséget, 5 éve foglalkozik alkotóként a férfiasnak mondható hagyományos kézműves szakmával. Gyermekkorai álma vált valóra akkor, amikor elérte, hogy ő az első nő kádár az országban.

A Mesterségek Ünnepe három éve van jelen, mint alkotó, szép tárgyait és kézműves bemutatóját is megtekinthetik az érdeklődők a sátrában.

Hotyék Zita kiemelkedő teljesítményével az Év IFJÚ MESTERE címet érdemelte ki a NESZ Szakmai Bizottságai és elnöksége szavazatai alapján.

ÉV MESTERE DÍJ

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége által alapított díj, amely a szakmák meghatározó egyéniségeit illetik, közülük is az adott év Mesterségek Ünnepe legjobb szereplőjének. Az Év Mestere 2014-ben **Kovács József Attila** csizmadia cipész mester, népi iparművész.

ELHANGZOTT 2014. AUGUSZTUS 17-ÉN

1968-ban született Nagyváradon, nagyapja csizmadia, édesapja cipész mester, így ő harmadik generációként képviseli a mesterséget családjában. 1987-től foglalkozik cipő és csizma készítésével. A szakma kihalófélben van, ezért fontos számára a képzés, amelyben oktatóként, vizsgáztatóként, tananyag kidolgozóként, vagy éppen szervezőként aktívan munkálkodik.

Tagja a Bükkalja és a Fügedi Márta Népművészeti Egyesületeknek. Alkotásai több népművészeti pályázaton sikerrel szerepeltek. 2010-ben Gránátalma díjjal ismerték el munkásságát, 2011-ben és 2013-ban Kézműves Remek díjat kapott, tavaly óta pedig már a Népi Iparművész címet is magáénak tudhatja.

Nemzetközi sikerek:

2007 – Wiesbaden, kézműves cipők európai versenye: ezüstérem

2010 – Wiesbaden, kézműves cipők európai versenye: három aranyérem, egy ezüstérem, női cipő kategória győztese különdíj

2013 – Wiesbaden, kézműves cipők európai versenye: három aranyérem, egy bronzérem; férfi és női cipő kategória győztese különdíj

ÉV MŰHELYE DÍJ

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége 2010-ben alapított díjával azt a tagszervezetét kívánja elismerni, amely a legautentikusabban, kreatívan mutatja be egy vagy több mesterség munkafolyamatát. A munkafolyamatok mellett megjelennek a mustrák, a mesterség szerszámai és természetesen bevonják az érdeklődő közönséget is.

Az év „**Egyesületi Műhelye**” egyik díját idén a **Zala Megyei Népművészeti Egyesület** fém-megmunkáló műhelysora kapja.

A kovácműhelyben, ötvösműhelyben, pástortművészeti műhelyben látható: talicska vasalat, cigányfűró, patkó- és láncbilincs, edényónozás, ökörféjes akasztóképzés, dróthúzás és drót-ékszer, edénydomborítás, csatok és fibulák, öntés és fémbeverés készítésének munkafolyamatai.

Ezen kívül még: cserépedény drótozás, fazék-foltozás, a bőr és a fém együttes alkalmazása, valamint a gyerekek nagy öröme ólomkatonák öntése.

A mindenki számára élményt nyújtó látványban megmutatkozó hagyományörzés a zalai népművészek közösségi munkájának eredménye.

Az év „**Egyesületi Műhelye**” másik díját idén a **Dabas és Térsége Kézműves Egyesület** famegmunkáló műhelye kapja.

A kislétszámú dabasi közösség megmutatta: ők is tudnak különleges, ötletes, mives, bájjal teli, méretükhöz igazodó „mikro-műhelyt” kialakítani – mindenki öröme.

A szatócsboltjukban fából készült ötletes friss áru, közönséget is szórakoztató játékok, szép kézműves alkotások találhatók.

HAGYOMÁNYÖRZŐ DÍJ

A paraszti kézműves kultúra továbbéltetőjét kívánja a Szövetség ezzel a kitüntetéssel elismerni.

Az év Hagyományörző díjazottja **Porkoláb Ferenc**, a Bihari Népművészeti Egyesület tagja. Napjainkban nagyon kevés azoknak a meste-

reknek a száma, akik az egykor hagyományos, széles körben viselt, csak a magyarságra jellemző, téli férfi felsőkabátot, a szűrt készítik. Ezen kevesek közé tartozik Porkoláb Ferenc, aki 1952-ben született Derecskén. Hagyományos kézművesség iránti érdeklődését családi indíttatása jelentősen meghatározta. A szülőktől örökölt tehetség, kezűgyesség mellett nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy szomszédjukban lakott a szűrrátét készítő Erdei család, akiknek munkája oly mértékben hatással volt rá, 1979 óta elkötelezettjévé vált a szűrrátétes mesterségnek. 1980-tól tagja volt a Budapesti Népművészek Házipari Szövetkezetének, ez idő alatt is folyamatosan zsűriztette munkáit. Fontosnak tartotta, hogy kapcsolódjon a térség kézműveseit összefogó alkotói közösségekhez, melyeknek aktív tagjaként részt vesz vásárokon, bemutatókon, pályázatokon és kiállításokon is. Munkásságának egyik legnagyobb érdeme, hogy felelevenített egy már szinte teljesen feledésbe merült mesterséget, a bihari rátétes szűr készítését. Ezen munkáival rengeteg elismerésben részesült, pl.: Kisjankó Bori Hímzőpályázat különdíj, Népi Iparművész cím, „Kitesszük a szűrét” országos pályázat első díj.

A szűrők mellett a mai igényekhez igazodó lakástextíliákat, használati tárgyakat és viseleti darabokat is készít. Alkotói munkáján kívül törekszik arra is, hogy a szűrőrántás technikát másoknak is megtanítsa, alkotótáborokban gyerekeknek, fiataloknak adja át tudását. Tevékenységével, emberségével példa az alkotók előtt, szakmai elismerései pedig igazolják munkásságát.

KIRÁLY ZSIGA-DÍJ

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége 1994-ben Király Zsiga-díjat alapított a népi kismesteriségek kiemelkedő műveléséért, illetve a népművészeti mozgalomban végzett közösségi tevékenységért.

Az év Király Zsiga díjazottjai:

Pataki Miklósné, a Csillagvirág Népművészeti Egyesület tagja.

Pataki Miklósné a Jászságban született, de elkötelezett hevesiként 43 éve dolgozik a palócság szellemi és tárgyi értékeinek megőrzésén, bemutatásán és fejlesztésén. 1969-ben a Képző és Iparművészeti Szakközépiskola elvégzése után gyártás előkészítői-tervezői munkakörben dol-

gozott a Hevesi Népművészeti és Házipari Szövetkezetben. Nagy szerepe van abban, hogy a Szövetkezetben kiváló alkotó közösségek jöttek létre, amelyek szakmai és közösségi alapként szolgáltak a 2004-ben megalakult és ma is általa irányított Csillagvirág Népművészeti Egyesületnek. 1972-ben elnyerte az Ifjú Népművészet Mestere címet, 6 évvel később pedig Népi Iparművész címet kapott. Alkotásaiban: szövött, hímzett és viseleti tárgyaiban az átányi és a palóc hagyományokat dolgozta fel. 2008-ban munkája eredményeként megkapta a Népművészet Mestere kitüntető címet. Alkotótársaival vallja, hogy a tárgyalgó népművészetnek helye van mindennapi életünkben, a közösségek feladata annak megismertetése, továbbadása. Ennek jegyében rendszeresen részt vesz országos pályázatokon, továbbá az Országos Szóttespályázat, valamint a Nemzetközi Szóttesskonferencia szervezésében és lebonyolításában. Megnyerő egyénisége, szakmai tudása az egyesületi rendezvényeken is mozgósító erővé válik.

Kádár Ferenc, a Békés Megyei Népművészeti Egyesület tagja.

Kádár Ferenc néprajzi fotós és mézeskalács ké-

szítő. Szeghalmon született, nagypapjától örökölte a népművészet szeretetét. 1990-óta tagja a Békés Megyei Népművészeti Egyesületnek, annak a fiatal nemzedéknek a tagja, aki nagy energiát fordít arra, hogy a saját maga által választott népi kézművességben – jelen esetben a néprajzi fotók készítése, mézeskalács díszítés – megszerezze ismereteit, elmélyítse jártasságát és tovább adja a fiataloknak és egy pár éven belül átvegye az idős mesterektől mind a mozgalmi feladatok, mind pedig a szakmai tevékenység irányítását. Kutatja elődeink fotóit, mert meggyőződése, hogy a fotón őrzött család-történetek egy-egy szeletét jelentik múltunknak. Az országban e műfaj egyedüli képviselője, valamennyi népművészeti rendezvény jellegzetes „produkciója” a Kádár Fotószínház. Kreativitásával e fotókból ma is használható, funkcionális tárgyakat készít, például naptárakat. Képeslapjai, alkotásai részt vesznek a helyi, a megyei, az országos és a külföldi kiállításokon. Tevékenységéért, munkásságáért sok elismerésben részesült. Az általa készített mézeskalácsok az alföldi hagyományokra épülnek. Kutatásokat végez feleségével együtt főleg Békés és Szabolcs megyében annak érdekében,

hogy munkái magukon hordozzák a magyar nép, hagyományos motívumkincseit.

Gera Klára, a Duna-Tisza közí Népművészeti Egyesület tagja.

Gera Klára gyermekkorában, festő édesapja mellett ismerkedett meg a színek, képek világával. A gyapjú mellett hamar elkötelezte magát. Kezdetben szőtt, később érdeklődése a nemez felé fordult. A figurális nemezben tudott igazán kiteljesedni: a színek, amiket használ, téma-választása, a mesevilág, egyedi és csak rá jellemző, mindig felismerhető, ugyanakkor mindig megújuló. A mesefigurákon, faliképeken, játékokon kívül sokféle nemeztárgyat készít: elsősorban öltözködéshez kiegészítő sálakat, nemezékszereket, de lámpákat és más használati tárgyakat is. Megalakulása óta tagja a Játék Céhnek, valamint tagja a NESZ Játék Szakmai Bizottságának.

A mesterséget tanítja is, több tanítványát indította már el ezen a pályán. A nemezelésről könyve is megjelent. Több önálló kiállítása volt, rendszeres résztvevője, szervezője és rendezője a Játék Céh kiállításainak.

Az Élő Népművészet kiállításon Gránátalma díjjal ismerték el munkásságát, a XIV. Országos

Textiles Konferencián pedig különdíjban részesült.

Tifán Irén, a Romániai Magyar Népművészeti Szövetség tagja.

1969-ben született, az erdélyi Zetelakán. 2001 óta foglalkozik bútorfestéssel, 2005-től pedig a bútorfestés oktatásával is.

A Székelyudvarhelyi Móra Ferenc Általános Iskola rajztanáraként bútorfestő kört vezet, ifjúsági alkotótáborokban oktat, a szakmai munkát irányítja.

Évente felkészíti tanítványait a Népi Mesterségek Versenyének körzeti, megyei, majd országos szakaszára, ahonnan a bútorfestő gyerekek díjazottként térnek haza. Szakmai munkája elismeréséül a Romániai Magyar Népművészeti Szövetség 2004-ben a Népi Bútorfestés Kiváló Mestere címet adományozta, majd 2010-ben a “Népművészetért” díjban is részesült.

2002 és 2004 között a Romániai Magyar Népművészeti Szövetség elnöki teendőit látta el sikerrel. 2010 óta az Udvarhelyszéki Népművészek Egyesületének elnöke. Pályázatokat ír, tanulmányutakat, népművészeti rendezvényeket szervez, tanfolyamok és kiállítások

szervezésében is közreműködik. Több éve a “Szejke Szépteremtő Kaláka” népművészti alkotótábor szervezője és lelkes irányítója.

Zalaegerszegi Hímző Stúdió

A hímző szakkör 1977-ben a zalaegerszegi Megyei Művelődési és Ifjúsági Központban alakult, működtetését 1978-ban a Helyőrségi Művelődési Ház, később Honvéd Kaszinó Egyesület vette át. Ennek megszűnésével 2003-tól a Gébárti Kézművesek Háza alkotóközösségeként működik a szakkör. A szakkör vezetője a kezdetektől Kocsisné Koszorús Anikó Hagyományörző díjas népi iparművész. A szakkör éves tevékenysége során 2-3 tájegység hímző kultúráját dolgozza fel. Mellette múzeumi kutatásokban vettek részt, így a veszprémi múzeumban a zalahalápi vagdalásos hímzést, a zalaegerszegi és nagykanizsai múzeum gyűjteménye alapján pedig a zalai fehér és szürhímzést dolgozták fel. Városi-, megyei-, országos rendezvényeken, kiállításokon, pályázatokon vesznek részt munkáikkal, rendszeresen tartanak különböző rendezvényeken mesterség bemutatókat, oktatják az érdeklődő közönséget. A Kis Jankó Bori hímzőpályázaton 1996-ban III. díjat,

1999-ben különdíjat kaptak közösségi munkájukkal. A 2010 és 2012. évi Békéscsabai Országos Textiles Konferencia pályázatán különdíjban részesültek. A szakkör tagjai közül már hárman is birtokolják a Népi Iparművész címet. A szakkör két tagja vezet hímző szakkört Zala megye kis falvaiban. A szakkör munkáit kiállították Kárpátalján, Németországban, Finnországban, Szlovákiában, Szerbiában, Szlovéniában, Ausztriában is. Folyamatos működésükkel, továbbképzéseikkel a zalai hímzőkultúra vezető csoportjává váltak. A 37 év alatt lányok, asszonyok generációinak jelentett ez a szakkör értelmes elfoglaltságot, alkotói kiteljesedést és közösségi hagyományörzést.

ARANYKOSZORÚ DÍJ

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége 1999-ben életműdíjat alapított, Aranykoszorú névvel. E díjat minden évben olyan tag kapja meg, aki hosszú évtizedeken keresztül kiemelkedő munkát végzett a magyar népművészetért.

Az év díjazottja **Dr. Kovács József**, a Komárom-Esztergom Megyei Népművészeti Egyesület tagja.

Dr. Kovács József 1931-ben született Kútfej községben. A kézművességgel, faragással viszonylag későn került kapcsolatba, egy dorogi kiállításon ismerte meg Cs. Kiss Ernő népi iparművészt, akinek művésztaboraiban tanulta a faragás művészetét. Kezdetben ösztönösen, majd tudatosan készült a népi tárgyalakotásra. Nyugdíjba vonulása óta a faragás szinte minden ágával foglalkozik. Készít népi bútorokat, használati tárgyakat, domborműveket, körplasztikát. Anyaga a fa, a szaru, a csont. Technikái a faragás, karclozás, önöntés, fémcsonat berakás. Elismertségét jelzi, hogy számos szakmai közösségben kapott és vállalt felelős megbízásokat. 1987-től tagja a Komárom-Esztergom Megyei Népművészek Egyesületének, 1989 és 1996 között elnöki teendőket látott el a szervezetben. Három ciklusban a Népművészeti Egyesületek Szövetségének alelnöke volt. Elismerései közé tartozik az 1993-ban megítélt Népi Iparművész cím.

Évtizedeken át rendszeresen részt vett az országos és megyei kiállításokon valamint Dorogon többször volt egyéni kiállítása. Esztergomban a lakásán nyitott műhelyben fogadja az érdeklődőket, a tanítványokat.

Felkérésre foglalkozásokat tart fiataloknak. Rendszeresen részt vesz az egyesület rendezvényein és segíti a közösség munkáját. Fiatalokat meghazudtoló energiával, fáradtságot nem ismerve vesz részt az egyesület megyei feladatainak ellátásában is. Biztos pont az alkotó munkában és a közösségi munkákban is.

A NÉPMŰVÉSZET MESTEREI

Ez alkalommal szeretnénk köszönteni az augusztus 20. alkalmából a Népművészet Mestere és a Népművészet Ifjú Mestere díjjal kitüntetett tárgyalakotókat.

A Népművészet Mestere díjban részesült:

Kanalas János kosárfonó népi iparművész, oktató, **Porkoláb Ferenc** szúrrátét-készítő népi iparművész és **Reszeginé Nagy Mária** szalmafonó népi iparművész.

A Népművészet Ifjú Mestere díjban részesült: **Dénesi Ildikó** kézműves, mézeskalács ütőfa készítő, fafaragó és **Tóth Attila** kovácsmester.

Gratulálunk a díjazottaknak!

Kovács Attila kézműves cipőkészítő, az Év Mestere (2014)

A Miskolcon alkotó kézműves cipőkészítő családi örökségként viszi tovább, művészi tökélyre fejlesztve, a cipőkészítést. Nagyváradon, Nagyszalontán, majd Debrecenben tanult, 1991-től önálló vállalkozása van. A mesterség szeretete apáról fiúra szállt, édesapja a nagyapjától leste el a fortélyokat, ő pedig az édesapjától. A szakma és a közönség megbecsülését mutatja, hogy portékáinak az országhatárokon túl is nagy sikere van. Sok versenyen és európai megmérettetésen vett részt, 2010-ben a Kézműves Cipők Európai Bajnokságának (K.C.E.B.) aranyérme lett. A tradíció és modernség összhangja jellemzi munkáit, amelyekben mindig van valami meglepő és szokatlan mind a díszítőmotívumok megjelenésében, mind a fölhasznált bőr milyenségében; mesterportékái lenyűgözik a szemet. Az idei Mesterségek Ünnepén az Év Mestere díjban részesült. Ebből az alkalomból készült az interjúnk.

Családi indíttatás a cipőkészítés. Egy helyen azt nyilatkozta, hogy gyakorlatilag a cipésműhelyben nőtt föl Nagyváradon. Emlékszik, hogy melyik volt az első szerszám, amit a cipésműhelyben a kezébe fogott?

Nehéz lenne megmondani, hiszen egészen kis koromtól bejártam a műhelybe, ahol édesapám sohasem tiltott semmitől, hanem inkább megmutatta, hogyan kell valamit megfogni és visszatenni a helyére, mert mindennek pontosan meghatározott helye volt. Elnézve viszont a fiaimat, az első dolog a kalapács, amihez hozzányúlunk a műhelyemben, ezért azt gondolom, talán velem is így lehetett ez annak idején.

Mi ragadta meg a mesterségben? Ki volt az első mestere? Az édesapja vagy a nagyapja?

Sajnos én a nagyapámat nem ismertem a szakmai oldaláról, mert egészen kis koromban meghalt, de az ő mozdulatait és tudását édesapám adta át, aki az első és mindmáig legjobb tanítóm és mesterem volt, és az maradt a mai napig is, hiszen szakmai kérdésekben ma is számítok a véleményére. Első munkám egy cipősarkalás volt, sőt elárulhatom, hogy a vártnál jobban sikerült. Az ehhez hasonló apró sikerélmények által láttam meg a szakma szépségeit, és szerettem meg ezt a mára már kihalófélben lévő mesterséget.

Mikor készítette el az első önálló munkáját? Hogyan fogadta a családja az első cipőit?

Ez egy meglehetősen összetett szakma, sok időbe telik, mire mindent megtanul az ember. Egy-egy munkafolyamat elsajátítása, a kézzel fogható eredmény mindig nagy öröm a tanuló és a tanító számára is, ez így volt nálunk is. Az első teljesen önállóan elkészített lábbelim három év kitartó tanulás után készült el, egy bundás kiscsizma formájában, amit sok éven át nagyon büszkén hordtam. Az egész család nagyon örült az első cipőknek, hiszen ezek mind saját felhasználásra készültek.

Hagyományos kalotaszegi csizma, 2013 KCBE – bronzérem

Mi a cipőkészítés igazi fortélyja? Hogyan születik meg egy-egy alkotása?

Szerintem legelsősorban a szakma szeretete „a fortély”, minden ebből fakad, így születnek az én alkotásaim is. Aki szereti a szakmáját, ezzel fekszik és ezzel ébred, a gondolataiban mindig jelen van. Bármerre járok, mindenhol megnézem a szép cipőket, megakad a szemem egy-egy ötletes megoldáson, továbbgondolom, az ötleteket lerajzolom, hogy később is meglegyen. Az ötleteket ki kell próbálni, mert nem minden válik be a gyakorlatban, viszont ami jónak bizonyul, azt örömmel felhasználom a munkám során.

Hogyan, mikor tervezi meg a munkáit?

Az alkotáshoz nyugodt közegre van szükség. Ezt otthon találom meg, amikor a gyerekek már alszanak és elcsendesedik a ház, ilyenkor jönnek az ötletek, jövök rá megoldásokra, amelyek korábban nyugtalanítottak. Sok tervem, ötletem van, ezek mindegyike még megvalósításra vár, mert a mindennapos feladatok miatt nem tudom olyan gyorsan elkészíteni őket, mint ahogy azok a fejemben megszületnek.

Miféle díszítőelemet, motívumot használ a munkáihoz? Hogyan talált rá azokra?

A pályafutásom során többféle lábbelit készítettem; egyszer egy általam nagyra tartott kisgyőri néptáncos ismerősömnek készítettem egy hagyományos keményszárú táncsizmát. Így kerültem kapcsolatba a népművészetrel, kezdtem el a gyűjtő munkát és ismertem meg azokat a motívumokat, melyeket szívesen használlok, de nem csak a népművészeti alkotásaimban, hanem egyéb munkáimban is. Az életfa és a kalotaszegi motívumok állnak hozzám a legközelebb, melyeket hagyományosan és újragondolt sajátos felfogásban is használlok.

Ön az édesapja nyomdokaiba lépve, sikerrel szerepel az európai kézműves cipőkészítés seregszemlén is, öregbítve a magyar kézművesség hírnevét. Milyen kritériumai vannak a versenynek? Mik a szabályok?

Az európai kézműves cipőkészítő bajnokságon való részvételre édesapám jelentős nemzetközi sikerei ösztönöztek. Erre a versenyre nevezni

Réjabőr cipő, 2013 KCBE – aranyérem

Krokodilbőr rátétes cipő, 2013 KCBE férfi cipőkategória győztes – aranyérem

Réjabőr cipő, 2013 KCBE női cipő kategória győztes – aranyérem

Mesterségek Ünnepe, díjátadás

kell az alkotásokat, melyeket a mesterek a saját műhelyeikben készíthetnek el, majd a megadott határidőre ki kell küldeni a verseny helyszínére, ahol egy nemzetközi szakmai zsűri bírálja el a pályamunkákat. Az ötlettől a tervezésen és kivitelezésen át minden művet a mestereknek saját maguknak, külső segítség nélkül kell elvégezniük, nem lehet külső segítséget igénybe venni, ez becsületbeli ügy. A versenyen nagyon jól képzett szakemberek, mesterek indulnak, ezért alapvető elvárás, hogy a nevezett alkotások mesterien legyenek kivitelezve, de ezen kívül értékeli a pályázó ötletességét, az ötletek megvalósítását, az összehatást, és nézik azt is, hogy hozott-e valami újat a szakma számára, akár a felhasznált anyagok, akár a technológia tekintetében. Én arra törekszem, hogy mindig valami olyat készítssek, amire még más nem gondolt, akár a forma, a kivitelezés vagy a felhasznált anyagok tekintetében, hogy az alkotásaimmal egy kicsit megdöbbsen a zsűrit. Minden alkalommal nevezek egy-egy olyan pályaművet, amely magyar sajátosságokat hordoz magában. Eddig mindegyik nagy sikert aratott.

Milyen tapasztalatokat szerzett a Mesterségek Ünnepe? Szívesen veszi a közönség a kézműves termékeket?

Immár több éve részt veszek a Mesterségek Ünnepe, melyet mindig hosszas előkészületi munkák előznek meg. A rendezvényre ellátogató emberek érdeklődve szemlélik a portékákat, és szívesen álldogálnak, szemlélődnek a sátrunk előtt, ahol minden alkalommal mesterség-bemutatót is tartunk. Vallom, hogy így lehet legjobban kapcsolatba kerülni az emberekkel, mert ez közvetlen, őszinte beszélgetésekre ad lehetőséget. Szinte minden családban vannak emlékek egy-egy régi cipézműhelyről egy öreg „Csoszogival”, aki adott esetben lehetett közeli hozzátartozó, nagypapa vagy akár egy ismerős. Ezek a hangulatok, emlékek ilyenkor életre kelnek, és alkalmat adnak jó beszélgetésekre, múltidézésre. Az emberek szeretik és keresik a kézműves termékeket, mert ezek személyekhez köthetőek, mert ezeknek a termékeknek van lelkük, és egyedi értéket képviselnek, mert nem egyek a tucatból, mint a kommersz portékák, amelyek személytelen gépsorokon készülnek.

Egy Magyarországon kihalófélben lévő mesterséget üz. Mit gondol a kézműves cipőkészítés jövőjéről? Nagyon borúsnak látja a helyzetet?

Sajnos, a szakmánk nem csak nálunk, hanem az egész világon kihalófélben van. Magyarországon már több éve szünetel a szakirányú képzés, de ebben az évben sikerült Miskolcon elindítani a nappali tagozatos három éves OKJ-s szakképzést a kilencedik osztálytól. A legnagyobb problémát viszont abban látom, hogy a mai gyerekek nincsenek a munkára nevelve, nem is akarnak kétkezi munkát végezni, és ilyen irányú szakmákat választani. Többnyire számítógépes munkát, kereskedést, vagy egyéb hangzatosnak látszó foglalatosságot tudnak csak elképzelni maguknak. A közeljövőben tervezzük a felnőttképzés beindítását is, mert több jelentkező is van, aki erre a lehetőségre vár. Mindent egybevetve úgy gondolom, hogy nem keseregni kell, rágódni a gondokon, hanem cselekedni kell, mert szerintem sohasem késő, és mindig van remény.

Dalmáth Lajos

in memoriam

Hajda Zsiga

Ahogy telik-múlik az idő, Zsiga nélkül, a hiánya csak erősödik, nem igaz, hogy az idő gyógyít. Különös barátság fűzött minket össze, sok évtizedes, olyan testvéri-féle. Sokat beszélgettünk, gyakran közösen „dünnyögtünk” is, volt, amikor nem értettünk mindenben egyet, de ez volt a ritkább.

Nehéz most minden szót leírni, az érzést, a hiányának fájalmát.

Egyszer kapott tőlem egy pulikutyát a nálam született gombócokból. A puli szeretet is közös volt. A szép tárgyak szeretése, az öntörvényűségünk, a közösségben gondolkodásunk, a barátságok, az emberi kapcsolatok fontossága...s persze rengeteg mindenben nagyon is különböztünk, ezt pedig azzal magyaráztuk, hogy az ellentétek vonzzák egymást. A mi kötődésünkre egyféle állandóság volt a jellemző.

Kitüntettetnek éreztem magamat, mert fiai mellett nekem üzent, hogy látni szeretne a nagy műtétje után a betegágyánál. Együtt

töltöttünk egy különös, csodálatos napot. Egy szomorú, de gyönyörű napot, olyan útravalót kaptam abból a találkozásból, melynek értéke számomra felbecsülhetetlen.

Érzékeny, talán túlzottan is érzékeny ember volt. Érzékeny a szépre, a jóra, érzékeny a gyarlóságokra, felfokozott igazságérzetével megáldva sokat szenvedett a szinte gyermeki tisztánlátása miatt, mely nehezé tette önmaga elfogadtatását.

Nyughelyéül a cserkúti temetőt választotta, ott is egykori kertje végében, az általa ültetett diófa tövében pihen most, a maga által ácsolt kicsi ládája őrzi hamvait. A ládát és keresztjét fiai vitték a diófa alá, hozzá méltó szívszorító szertartással, szerettei, barátai gyűrűjében.

Nyugodj békességben Zsiga, amíg mi élünk, nem feledünk, visszük a lángot, ne félj!

Horváth Ágota

hírek

Hírek

Magyar Zita fazekas népi iparművész
Felavattuk a III. Vándorló Fazekas Segédet
Zilahon jártunk a magyar fazekasokkal
Nyíregyházán érték a népi kézművesség
Megalakult a Tojásdíszítók Egyesülete

Magyar Zita 1997-ben végzett fazekasként és azonnal feltűnt precíz szép munkáival. Az utóbbi évek pályázatain a legmagasabb díjakat kapta meg.

Mi a legrégebbi emléked, amióta tudatosan fazekasnak készültél?

Kovács Margit munkásságára figyeltem fel és szinte rajongást éreztem bájos figuráit, reliefjeit látva. Gimnazista koromban édesanyám és édesapám áthordott Nyíregyházára, ahol Dorogi Józsefné Anci nénitől tanultam meg az első fogásokat, Ő lelkesített és otthon apa műhelyében helyet kapott a korongom. Előbb csak egy kis sarokban, aztán egyre nagyobb helyre volt szükségem. Nekem igen hamar volt lehetőségem „kibontakozni”. Fazekas mesteremnek Tóth Gézát tartom, Debrecenben már tőle tanultam.

Először a gyönyörű barcasági mintákkal ékesített edényeidre figyeltem föl. Mostanában a bravúros rátés munkáiddal lepted meg a pályázatok zsűrijeit.

A debreceni fazekasfesztiválon

Elindultam egy úton, melynek során szeretnék olyan faliképeket készíteni, melyeken a népi műveltségből ismert szimbólumokat, jelképeket is formába önthetem, s így üzenhetek velük. De addig is annyi, de annyi érdekes dologban merülök el. Szeretem az új kihívásokat. Ezért jó egy-egy pályázatra is készülöm, mert olyankor a kiírás motivál, hogy valami addig ismeretlenbe kóstolhatok bele, s rendszerint bele is szeretek.

Igen, ez látható a munkáidon, és mutatja az utóbbi időben a pályázatokon elért sok-sok díjad is.

Debrecenben a VI. és a VII. Nemzetközi Fazekas Fesztiválon is én hozhattam el a fődíjat és 2013-ban Kecelen az ottani fazekasok közti megmérettetésén is én lettem a „kiválasztott”, ugyanis ott mindig csak egyvalaki kap díjat. Most világító alkalmatosságokkal lehetett nevezni, szép kihívás volt és aztán nagy öröm, hogy az én kollekciómat találta a szakmai zsűri a legszebbnek.

A 2013-as keceli fazekaspályázat fődíjaként

Kerámia kép, áttört és rátéses díszítéssel, virág- és madármotívummal

Az egyik díjazott lámpa

Kerámia kép

Tudom, hogy a gyakorlati tudományod mellett komolyan érdekel a néprajz is.

Annyira, hogy 2002-ben végeztem el az egyetemen a néprajz szakot, most pedig hon- és népismeret tanárnak tanulok.

Amikor kigondoltam a „Vándorló Fazekas Segédek” pályázatot, az Országos Fazekas Bizottságban, melynek mindketten tagjai vagyunk, elsőként támogattad az ötletet, s aztán a megvalósítása is közös szervezésünk eredménye. Hálás vagyok neked ezért. A közös munka és siker közelebb

hozott minket egymáshoz a fizikai távolság ellenére is. Te tervezted meg a pályázat logóját, és 2013-ban Debrecenben avattuk a „vándort”. Köszönöm neked ezt.

Örömmel lelkesedtem veled, hiszen fiatal faze-

Hódmezővásárhelyi ihletettségű áttört tányér

Ha nálad járok, mindig nagy nyugalmat, harmóniát érzek körülöttem.

Boldog családban élek, ikergyermeinkkel teljes lett az életem. Választott mesterségemet is szeretem, olyasmivel foglalatzkodhatok, amihez kedvem van, amihez mindig nagy segítséget kaptam a szüleimtől és most a férjemtől is.

Végszóként, hogy fogalmaznád meg ars poétikádat?

Szeretnék olyan tárgyakat készíteni, melyeknek helye van a mai lakáskultúrában és látszik rajtuk, hogy azt magyar ember magyar embernek készítette. Ezen túl üzenetet fogalmazzon meg, nemesen egyszerű legyen, de nemes legyen.

Horváth Ágota

kasként semmire sem vágytam jobban, mint eljutni fazekasok műhelyeibe és ott látni, tanulni. Sikerült nekem is néhány helyre eljutnom, de ez a lehetőség – úgy gondolom én is – óriási. Én is szeretettel fogadtam és várom minden évben a nyertest.

A mesterségbeli tudásom átadását kötelességemnek érzem. Rendszeresen kapok felkérést vizsgáztatásra, ahol a bizottság tagjaként teszek eleget e megtiszteltetésnek. Figyelemmel kísérem hát a fazekas szakma utódlását.

Vándorló Fazekas Segéd Dályázat

Idén már harmadik alkalommal hirdette meg a Fazekas Szakmai Bizottság a Vándorló Fazekas Segédek pályázatát. Ezúttal a díjátadó ünnepségnek Pécsen a Cuharé Községi- és Alkotóház adott otthont. A Kézművesek Baranya megyei Egyesülete nagy izgalommal készült erre a most először két naposra tervezett programra, ahol a befogadó fazekas mesterek és a pályázó, 35 év alatti fiatal fazekasok találkozhattak.

2014. október 4-én délután már csinos kis kiállítás várta a vendégeket a pályázati anyagból. Úgy, mint tavaly Debrecenben, a kiállításon helyet kapott az előző évi *vándor* is, Szűcs Tímea is bemutatthatta, miket alkotott a vándorlása során.

A 2013-as év vándor fazekasa a tíz befogadó mester műhelyei közül ötöt látogatott meg. Ennyire futotta az idejéből a rendelkezésére álló közel egy év alatt. A szabály az, hogy addig vándorolhat a mindenkor nyertes, míg a következő *vándort* ki nem hirdetjük, hiszen akkor átadja a vándorbotját is az őt követő kiválasztott

Takács Diána a Vándorló Fazekas Segéd 2014-ben

ifjú fazekasnak. Gyönyörködhattunk az út alatt készített munkáiban, melyekről aztán vetített képes beszámolója során is sokat mesélt Szűcs Tímea. Szemmel láthatóan a műhelyekben töltött idő minden percét kihasználta s elmondása szerint sokat tanult, életre szóló élményeket szerzett útja során. Élvezetes előadása mindannyiunk számára szép emléke marad ennek a napnak.

Erre, az immár harmadik megmérettetésre négy fiatal fazekas hozta el az eddigi munkái közül az általa legszebbnek ítélt három-három cserépedényét. Horváth Boglárka Zsanett, Marczi Zsombor, Róka Emese és Takács Diána. A zsűrit most is a Fazekas Szakmai Bizottság tagjai alkották. A zsűri úgy döntött, hogy idén Takács Diána járhatja végig azt a 11 fazekas műhelyt, ahol

Takács Diána Vándor Fazekas 2014

egy-egy hétre szívesen fogadják be őt. Az eddigi mesterek mellé (Falusiné Terjék Éva, Kabai Erzsi, Magyar Zita, Fazekas Ferenc, Szűcs Imre, Csuti Tibor, Varga Károly, Kovács László, Mezei Ottó, Horváth Ágota) Fazekas Lajos is csatlakozott.

Az újdonsült nyertes, Takács Diána átvehetett egy vándornaplót, amelybe az útja során szerzett élményeit jegyezheti, és amely segítségével lehet egy év múlva, amikor a beszámolóját tartja. Kapott egy vándorlevelet is, egy magyartarka tülkébe csavarintva, amelyen minden befogadó fazekas igazolhatja, hogy

mikor járt nála, és végül átvehetette Szűcs Tímeától a vándorbotot is, melyet már két szalag díszít az előző vándorok nevével. Az ünnepi pillanatokat gazdagították az Interkerám Kft. 10 ezer forintos vásárlási utalványai, melyekkel a befogadó fazekasokat jutalmazta meg Turi András.

Miután koccintással megünnepeltük az idei szerencsés fiatal fazekast és meghallgattuk a tavalyi vándor élménybeszámolóját, Kósa Klára keramikus művész előadása következett *A fazekas művészet és a 21. század* címmel. Klárát hall-

Szűcs Tímea munkái

gatva mindig az jár a fejemben, hogy bárcsak sose érne véget a mondandója. Nagyon érdekes, gondolatébresztő tudást kaptunk tőle most is.

De a nap igazi meglepetése csak ekkor következett. Egy kedves mosolyú ifjú pécsi cukrászinas, Németh Olivér a maga készítette tál formájú tortával lepte meg az egybegyűlteket. Míg a mi táljaink örök anyagból valók, Olivér „tálját” hamar eltüntettük, olyan finom volt, hogy egy morzsa sem maradt belőle.

Szűcs Tímea beszámolója a vándorlásról

Német Olivér tortája – még rejtve

A fazekas-torta

Köszönettel tartozunk, a befogadó fazekasokon kívül az Interkerám Kft-nek, a Szent György Fogadónak, a Népművészeti Egyesületek Szövetségének, Pécs Megyei Jogú Város polgármesterének, Páva Zsolt-nak, hogy támogatásukkal gazdagabbá tették immáron hagyománnyá vált kezdeményezésünket.

Másnap egy tanulmányi kirándulással tettük fel együttlétünkre a koronát. Tisztelegtünk Zsolnay Vilmos szobránál, pontosabban szoborcsoportjánál. A főalakon kívül öt mellékalak állít emléket a kerámiaipar szakmáinak úgy, mint a fazekasságnak, szobrászatnak, építészetnek, vegyészetnek. A Janus Pannonius Múzeum Néprajzi Osztályán megnéztük a néhai Sárfány Géza bakócai faze-

Fazekasok a Zsolnay szobornál

kas műhelyét, Baranya megye 19 népcsoportjának cserépedényeit, majd kivonatoztunk a Zsolnay Mauzóleumba, hogy a Zsolnay családra emlékezzünk.

Búcsúzáskor, délután a „veletek jövőre ugyanitt” hangulatával öleltük meg egymást.

*Horváth Ágota,
a Vándorló Fazekas Segédek pályázat
ötletgazdája*

Zilahon jártunk a magyar fazekasokkal

A fazekas fesztiválok virágkorukat élik napjainkban Magyarországon. Legtöbbjük pályázattal, tanácskozással, szabadtéri vásárral kínál komplex programot a szakmának és az érdeklődőknek egyaránt.

Jelenleg a dunántúli népművészeti egyesületek szervezik a legtöbb ilyen programot (Kecel, Magyarszombatfa, Naszály, Zalaegerszeg), ide kapcsolódik országosan meghirdetett pályázatával a Hagyományok Háza Körmenden. A Tiszán innen, a Heves megyei Bodonyban Les Gábor szervezett először fazekas találkozót két évvel ezelőtt, az Alföldön a Hagyományok Háza rendezvénye, az Országos Fazekas Triennálé (Mezőtúr és Karcag egymást váltva) ad helyet a pályázatoknak. A tiszántúli civil szervezetek közül 2002 óta a Hajdú-Bihar Megyei Népművészeti Egyesület kétfévente hirdeti meg a Nemzetközi Fazekasfesztivált. A rendezvény egyik célja a hazai fazekas központok legjobb alkotóinak bemutatása és a határainkon túl élő fazekasok meghívása. Érkeztek már hozzánk Újvidékről, Ausztriából fazekasok, sajnos, sikertelen kezdeményezéseink voltak Szlovákiával,

folyik a kapcsolatépítés a Kárpátalján élő magyarokkal. A földrajzi közelség miatt első-sorban Romániából hívunk mestereket, szükség is van erre, hiszen a megőrzendő, továbbélthető fazekas kultúra „aranybányája” még mindig Erdély.

Jártak nálunk fazekas mesterek Nagyváradról, Korondról, majd 2014-ben Zilahról érkezett egy magyar fazekas, Csibi Csaba személyében. A fiatal alkotó legfőbb célja a zilahi fazekasság felújítása, a forma és a díszítmény stílusának alkalmazása az ünnepi és a mindennapi használati tárgyakon. Ma ő az egyetlen, aki ezzel ennyire hangsúlyosan foglalkozik Zilahon, szerencsére szakemberek állnak mellette: a Zilahi Megyei Történelmi és Művészeti Múzeum muzeológusa, Szabó Attila és az évek óta Magyarországon élő, de Erdélyből származó Les Gábor népi iparművész. Májusban az ő segítségével jutott el a debreceni fazekasfesztiválra a zilahi alkotó és a muzeológus kolléga, és kezdeményezésükre indult el a kapcsolatépítés a magyarországi fazekasokkal, és a fesztiválok szervezőivel. Már májusban a deb-

receni rendezvény idején tudtuk, hogy érdemes sokoldalúan támogatni a zilahi kerámia fel-élesztését, mert meggyőződésünk, hogy értéket képvisel ez a mára kissé elfeledett fazekas stílus. Milyen is a zilahi kerámia? Kresz Mária írja: „A (fazekas) mesterség mindegyik ágát művelik Zilahon. A sokoldalúság következménye, hogy Zilahról igen sokféle edény maradt fenn. Tál, tányér, bokály és boroskancsó, butykoskorsó és szilke, rátó, röstölő, valamennyi mázas és mind díszes.” (Kresz Mária: Magyar fazekasművészet. 73. oldal)

A neves néprajzkutató szerint „a zilahi faze-kasság nem halt ki a század végén, de a fazekasok egy század eleji agyagipari tanfolyam hatására újabb díszítőmódra tértek át, kiszorult a szaruzás és ecsettel kezdtek festeni... Veres József fazekas az 1940-es évek elején még emlékezett a szaruval írott mintákra és meg tudta ismételni a mesterétől tanult virágokat”. A helyi szakemberek úgy tudják, hogy az a bizonyos század eleji tanfolyam a mai Magyarország területén volt és igencsak kedvezőtlen irányba fordította a díszítőket. A Zilahi Mű-

vészeti Múzeum két szobájában is őrzik a korai és a század elejétől kezdődően átforgalmazott edényeket, és a régi stílust a mai szakemberek egyöntetűen értékesebbnek, esztétikusabbnak tartják. A hajdan céhekben dolgozó fazekasok mázas edényei mellett jelentős volt a máz nélküli vizeskorsók készítése is, „ezeknek, hasonlóan a révi és a kőrösi korsóhoz, az elején két szembe volt.” (Kresz Mária: Magyar fazekas művészet. 73. oldal)

Erre a gazdag hagyományra építve és a debreceni fazekas fesztiválon tapasztalatokat figyelembe véve kezdeményezték a zilahi szakemberek, a Zilah Megyei Történelmi és Művészeti Múzeum, a Szilágy Megyei Művelődési és Művészeti Központ, a Szilágy Társaság a Zilahi Míves Napok rendezvénysorozat keretében az első fazekas találkozót megszervezését.

A találkozót három naposra hirdették, szerkezete a debreceniével rokon: pályázat hirdetése egy adott témában; a beérkező alkotások szakmai bírálata; szakmai konferencia; majd kiállítás rendezése a legsikeresebb munkákból; szabadtéri vásár; gyermekprogramok a város főterén.

A pályázat témája a zilahi kerámia volt, 19. századi díszítési stílusban. Tányért, bokályt és

butykoszt kellett készíteni a pályázóknak, a díjak 60.000 Ft-tól 30.000 Ft-ig terjedtek. Első díjat kapott Les Gábor, Csibi Csaba és a tiszafüredi Török Zsóka második díjat kaptak, Czibor Imre alsópáhoki, Kabai Erzsike dunaföldvári fazekasok a harmadik díjat érdemelték ki. A helyi szervezők leleményességét bizonyítja, hogy minden pályázótól három alkotást kértek be, melyek a zilahi kerámia megújítására tett legsikeresebb kezdeményezésként a városban, a múzeum gyűjteményében maradhatnak.

A szakmai kerekasztal beszélgetésen – melynek egyik témája a magyarországi fazekas fesztiválok és a most induló zilahi fesztivál tartalmi és időbeli összehangolása – nem született meg-

állapodás, mivel Magyarországról csak három fesztivál-, ill. pályázat meghirdető volt jelen. A debreceni Déry Múzeum néprajzi osztályának vezetője, dr. Köticsné dr. Magyar Mária néprajzos muzeológus a zilahiakkal való kapcsolat-felvétel céljával érkezett, jelen volt Pölös Andrea néprajzos muzeológus, a Hagyományok Háza munkatársa, és Hubert Erzsébet néprajzos, a debreceni fazekasfesztivált szervező Hajdú-Bihar Megyei Népművészeti Egyesület elnöke, szervezője. A beszélgetésen részt vett a zilahi Történelmi és Művészeti Múzeum igazgatónője és muzeológusa is. A vendéglátók meghívták a kolozsvári székhelyű Erdélyi Kézműves Céh vezetőjét, Molnár Attilát, akitől rendkívül érdekes, és új információkat hallottunk a romániai népi kézművesség jelenlegi helyzetéről és erőfeszítéseiről, projektjeikről, amelyektől a népi kézművesség fellendülését várják. Felmérést terveznek készíteni az aktív, műhelyt fenntartó fazekas mesterekről, majd ennek az eredményét „Nyitott műhely” címmel felteszik a világhálóra. Az a céljuk, hogy növeljék a látogatottságukat, forgalmazási lehetőségeket teremtsenek a kevésbé ismert fazekas központban tevékenykedők számára. „Nemzetközi Kézműves Nap”

címmel március 19-ére a kézműves műhelyekkel, szervezetekkel közös programot kívánnak hirdetni.

Molnár Attilától megtudtuk, hogy Romániában a létrehozott népi kézműves terméket nem minősíti szakmai szervezet, nincs tanácsadás, nem ismerik a zsűrizés rendszerét, noha szerinte ez nagyon is szükséges, és segítené az alkotókat. A meghirdetett népművészeti vásárokon rendkívül vegyes színvonalúak a termékek, ennek megszüntetését tűzték ki célul az „Erdélyi Kézműves Termék” elnevezésű márkajel, közösségi védjegy bevezetésével, amely épp kialakítás alatt áll, s amitől színvonaljavulást várnak a kezdeményezők.

Tervezik a kézműves kamara megszervezését, az oktatás elindítását, hiszen jelenleg csak a családban lehet megtanulni a népi kézműves mesterségeket, illetve ezen kívül a szervezett nyári táborok segíthetnek a mesterségek megismerésében.

Az Erdélyi Kézműves Céh vezetője, Molnár Attila civil foglalkozását tekintve messze esik a népi kézművességtől, de elhivatottsága töretlen, szervező energiái végtelenek. Jelenleg vásárok szervezéséből tartják fenn a céhet és pályá-

zatokból igyekeznek megélni, ő maga is önkéntesként, fizetés nélkül dolgozik.

Zilahi tartózkodásunk során megismertünk egy állami intézményt is, egy újonnan létrehozott szervezetet, a Szilágy Megyei Művészeti és Művelődési Központot. Feladata egyrészt a népi kézművesség hagyatékainak felgyűjtése, rendezvények szervezése, kiadványok létrehozása, valamint művészeti tanfolyamok meghirdetése, elsőként hangszeres zenei, valamint festészeti témákban. A város főterén, ebben a minden igényt kielégítően felújított, egyelőre nagyrészt üresen álló, csodálatos klasszicista épületben volt a fazekas találkozó pályázati anyagának a kiállítása is.

A főtéren felállított sátrakban egy helyi műgyűjtő mellett, aki szép régi textileket, kerámiákat árusított, a helyi fazekasmester Csibi Csaba és a magyar fazekasok kínálták a portékájukat. Az I. Zilahi Fazekastalálkozón Lévai Gábor debreceni, Nagyné Török Zsóka tiszafüredi, Czibor Imre alsópáhoki, Les Gábor bodonyi, Fehér Tibor mezőkövesdi, Farkas Gábor békéscsabai mester mutatta be rendkívül magas színvonalú fazekas munkáját, amely nagyon elnyerte a zilahiak tetszését. A változékony idő-

járás ellenére látogatták a vásárt és vásároltak is a kínálatból.

A zilahi állami intézmény kezdeményezésére megvalósított fazekas találkozó új szellemiségre utal a Szilágyságban. Kapcsolatépítésük Debrecen városával élénkítően hat a helyiekre. A Debreceni Művelődési Központban *Etno Art* címmel képzőművészeti kiállítást mutattak be a nyár végén, kétnyelvű kiadványt szerkesztettek a zilahi kerámiáról, szoros szakmai kapcsolatot ápolnak a Debreceni Népi Együttessel a szilágysági táncok felgyűjtése, koreográfiák készítése céljából.

Mi, debreceniek a néptánc, a népi kézművesség, a képzőművészet területén elindult kapcsolatok erősödését, gazdagodását várjuk az elkövetkező években a civil szervezetek és az önkormányzati intézmények együttműködése eredményeként. Emellett a NESZ, az Altera és a Romániai Magyar Népművészeti Szövetség segítségével a zilahi kerámia bizonyosan elindulhat az újrafelfedezés útján és a fazekas találkozó is elnyerheti méltó helyét a magyar fazekas fesztiválok sorában.

Hubert Erzsébet

Nyíregyházán érték a népi kézművesség

Elegáns, négy oldalas meghívó invitálta a népi kézműves szakembereket, a város és a megye kulturális vezetőit a IV. Érkeri Ősz október 4-i megnyitójára, amely a *IX. Nemzetközi Textilművészeti Fórum* nevet kapta.

Az a szombat délelőtt, amelyet a Nyíregyházi Vasutas Művelődési Ház és Könyvtár falai között töltöttem, megerősített abban, hogy a népművészet és a vele foglalkozó alkotók 21. századi szerepe rendkívül fontos és nélkülözhetetlen a mai Magyarországon. Cél és eszköz a kultúra gazdagítására, közösségek létrehozására és megerősítésére.

A rendezvénynek helyet adó termekben igen színvonalas, gazdag hímzés kollekciót, lakástextileket és öltözeteket, magas művészi színvonalú népi iparművészeti vert csipkéket láthattunk. A remekművek alkotói a 40 éves jubileumukat ünneplő Népművészeti Stúdió textilművészeti szakág tagjai, akik ma a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Népművészeti Egyesület és az Aranykapu Népművészeti Egyesület tagjai. A hímzések tervezői dr. Puskásné Oláh Julia és Kakuk Pálné, a csipkék

tervezői és kivitelezői Félégyházi Józsefné és Estók Judit.

A konferenciára a szervező, dr. Puskásné és csapata a város és a megye olyan szakembereit hívta meg, akik a népi kézművességet értékként ismerik el és támogatják az alkotók tevékenységét. Jelen voltak az ország népi kézműves közösségeinek képviselői, alkotói, akik szakmai és baráti kapcsolatokat ápolnak a nyíregyháziakkal, a konferencia különleges vendégei voltak a testvér- város, Eperjes népi kézművesei, akik kiállítási anyaggal érkeztek és hagyományos öltözeti darabokat is kínáltak eladásra a jelenlevőknek.

Minden előadó más és más megközelítésben mutatta be hagyományaink fontosságát, közölük nekem a fiatal városi polgármester asszony gondolata tetszett a legjobban, aki arra biztatta az asszonyokat, lányokat, hogy vegyék elő a szekrények mély polcairól az anyjuktól, nagyanyjuktól öröklött textileket és merjék azokat használni lakásaikban.

A konferencia jó alkalom volt arra, hogy a Megyei Értéktár Bizottság elnöke az ún. értékpiramisról, a helyi, a megyei és a magyar

értékekről, valamint a hungarikumokról beszéljen, aki azt is hangsúlyozta, hogy ebben a megyében alakult meg országosan elsőként a Bizottság. Szenvedélyes hozzászólása arról győzte meg a hallgatóságot, hogy az identitástudatot a helyi értékekkel lehet igazán erősíteni. Konkrét javaslatai is voltak a helyi értéktár gyarapítására, amelyeket érdemes megfontolni és alkalmazni. Felvetette, hogy a középiskolások számára feladatként megjelölt 50 órás kötelező szolgálat tárgya lehetne a kistelepiületeken az értékek feltárása, dokumentálása.

Megtudtuk, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből három termék: három pálinka már hungarikum. Ez a hír nem egészen az, ami a közművelődésben, a népi kézművesség fejlesztésében dolgozókat elégedettséggel tölti el, ezért előttünk a feladat, hogy a kulturális értékeinket igazán megismertessük a döntéshozókkal.

A Nemzeti Művelődési Intézet Megyei irodájának vezetője beszámolt a *Kapunyitogató* programról, ebben jelentős szerepe van a

népművészetnek, a néptánc és a tárgyi népművészet bemutatásának. A cél itt is a figyelemfelkeltés a helyi értékekre és a helyi közösségek megerősítésére.

Az előadásokat népzenei és néptánc program gazdagította: Közreműködött az Alvégesi Citera-zenekar, a Szabolcs Néptáncgyűttes jelenlegi vezetői, koreográfusai mutattak be érpataki táncokat.

A délelőtt kiemelkedő eseménye volt az Aranykapu Népművészeti Egyesület Örökös Tagja díj átadása, mely az egyesület elismerésre méltó, nemes hagyománya. Dr. Puskásné Oláh Júlia, az egyesület elnöke a Népművészeti Stúdió Textilművészeti Szakág alkotóinak nyújtotta át az emléklapokat.

A helyiek rendkívüli szervező erejükről tettek tanúbizonyságot, példamutatóan bemutatták, hogyan kell a múlt és a jelen alkotóit megbecsülni, egyszóval lélekben, gondolatban és élményekben gazdagon tértem haza Nyíregyházáról a IV. Érkeri Ősz nyitó napjáról.

Hubert Erzsébet

Tojásdíszítők Egyesülete

2014. augusztus 18-án a hazai tojásosok megalapították a Tojásdíszítők Egyesületét. Az egyesület elnökével, Mosonyi Évával beszélgettem az esemény jelentőségéről.

Mit nyújthat az egyesület az alkotóknak?

A népi iparművész tojásdíszítők száma szerencsére évről-évre növekszik. A Tojásdíszítők Egyesülete olyan szervezeti forma kíván lenni, amely tömörít minket, tojásdíszítőket. Az egyesülettel a területi elszigeteltségben élő és alkotó mestereknek saját közösségük alakult. Bízunk benne, hogy az egyéni energiák megtöbbszöröződnek egy jó alkotó közösségben.

Milyen céljaik vannak?

A tojásdíszítés hagyományának, technikájának megismertetése, továbbfejlesztése és a hozzá kapcsolódó szokásrendszer kutatása az egyik irány. Fontos a tojásdíszítők alkotómunkájának segítése, szakmai fejlődésük biztosítása is. Régen anyáról-leányra öröklődő, a húsvéti készülődés

szokásrendszerébe illeszkedő tevékenység volt a tojásdíszítés, amit annak idején nem is kellett tanítani, hanem „belenőttek” a fiatalok. Korunkban a hagyományok már nem így öröklődnek tovább.

Milyen jelentősége lehet ma a díszített tojásnak?

A díszített tojás sohasem volt öncélú alkotás, hanem olyan kultikus tárgy, amihez a tojás mellett még számtalan aktivitás kapcsolódott. Ezek a locsolás, mátkatál vivés, és a különféle tojásjátékok, melyek megőrzése éppen olyan fontos, mint a tojásdíszítési technikák megismertetése és átadása, hiszen a húsvéti ünnepkörben ezek az elemek együtt vannak jelen.

Kiket céloz meg ez a népszerűsítő munka?

Minden korosztályra figyelünk, de a fiatalok a legfontosabbak. A hagyományaink továbbélésének biztosítása csak az utánpótlás nevelésével, oktatásával, különböző rendezvényeken való részvétellel valósulhat meg.

Az illusztrációkon az egyesület tagjainak a munkái láthatók

Magyar sajátosság a tojásdíszítés?

Ki kell ábrándítanom, az igazság az, hogy a hímes tojás nem csak a magyaroknál fordul elő. A délszláv területektől egészen a hucul vidékekig szokásban van a tojásdíszítés. Vannak azonban olyan sajátosságai a Kárpát-medencében díszített tojásoknak, melyek egyedülállóak a világon. Ezért céljaink között szerepel ennek az élő hagyománynak a hungarikummá nyilvánítását elérni.

A Tojásdíszítők Egyesülete igen méltó módon, a Mesterségek Ünnepén alakult meg. Hányan alapították?

15 fővel alakult meg, a tojásdíszítés különféle területein alkotó mesterekből. Elnöknek engem választottak a jelenlévők, elnökségi tag Báling Lászlóné, Aranka és Bereczné Lázár Nóra. Nagy örömünkre és büszkeségünkre a Tojásdíszítők Egyesületének tiszteletbeli tagja Dr. Györgyi Erzsébet néprajzkutató, muzeológus.

Kiket várnak az egyesületbe és hogyan lehet csatlakozni?

Szeretnénk, ha tudna az egyesületről minden hazai és határon túli tojásdíszítéssel foglalkozó kézműves. Várjuk tagjaink közé a tojásírókat, karcolókat, patkolókat, s mindenkit, aki díszíti a tojást, de azokat is, akik szeretik és támogatni kívánják ezt a tevékenységet. Az érdeklődők keressenek bátran, az elérhetőségem: info@csokolada.hu

Tánczos Erzsébet

Kiadja a *Népművészeti Egyesületek Szövetsége*

1011 Budapest, Szilágyi Dezső tér 6. • Postacím: 1255 Budapest, Pf. 193. • telefon/fax: (1) 214-3523 • neszfolk@nesz.hu • www.nesz.hu • www.mesterporta.hu

Felelős szerkesztő: Igyártó Gabriella • Főszerkesztő: Türk Tímea

Szerkeszti a szerkesztőbizottság: Horváth Ágota, Hubert Erzsébet, Igyártó Gabriella, Káldy Mária, Nagyné Nyikus Anna

Fotók: Bartha Ágnes, Jókainé Gombosi Beatrix, Horváth Ágota, Kolos Marcell, Magyar Zita, Molnár József, Pongrácz Zoltán, Szabó Attila, Takáts Zoltán, Tancos Erzsébet

Design: Kaszta Dénes – Arkas Design – www.arkas.hu

Nyomdai kivitelezés: Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.

Kiegészítés:

Az előző szám Könyv- és kiállítás ajánlója kapcsán örömmel említjük meg,
hogy Kemendi Ágnes 2011-óta az Iharos Népművészeti Egyesület tagja.

Megjelenik negyedévente • A következő szám lapzártája: 2014. november 12.

HUISSN 1586-0752

A kiadvány megjelenését támogatja a

Nemzeti Kulturális Alap